

Raportul de monitorizare a societății civile
privind calitatea a cadrului național strategic
pentru egalitatea, incluziunea și participarea
romilor

în ROMÂNIA

Raportul de monitorizare a societății civile
privind calitatea cadrului național strategic
pentru egalitatea, incluziunea și participarea
romilor în ROMÂNIA

Raportul a fost elaborat de următoarele organizații și activiști:

Organizația	Colaborator
Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi	Florin Moisă - coordonator de rapoarte
	Norina Elvira Herki
	Petrilă Elena-Alexandra – varianta în limba Rromani
E-Romnja - Asociația pentru Promovarea Drepturilor Femeilor Rome	Florentina Manea
	Carmen Aurelia Gheorghe
	Roxana Magdalena Oprea
Asociația DANROM	Daniel Caraivan
SASTIPEN - Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate	Radu Andrei Anuți
O Del Amenca - Centrul Cultural al Romilor	Florin Nasture
ACEDO - Asociația Centrul pentru Educație și Drepturile Omului	Melania Coman
	Costel Bercuș
Agenția de Dezvoltare Comunitară ÎMPREUNĂ	Alexandra Hosszu
	Vlad Coșmeleață
CADO - Asociația Centrul de Advocacy și Drepturile Omului	Claudia Cerasela Bănică
	Victor Ciobotaru

Raportul a fost elaborat în cadrul inițiativei "**Acțiune pregătitoare - Monitorizarea civilă a romilor - Consolidarea capacității și implicarea societății civile rome și pro-romi în monitorizarea și revizuirea politicilor**", pusă în aplicare de un consorțiu condus de Democracy Institute of Central European University (Institutul pentru Democrație al Universității Central Europene, DI/CEU), care include European Roma Grassroots Organisations Network (Rețeaua ERGO), Fundación Secretariado Gitano (FSG) și European Roma Rights Centre (ERRC).

Inițiativa a fost finanțată de către Direcția Generală Justiție și Consumatori (DG Just) a Comisiei Europene în cadrul contractului de servicii nr. JUST/2020/RPAA/PR/EQUA/0095.

Raportul reprezintă concluziile autorilor și nu reflectă în mod necesar opiniile consorțiului sau ale Comisiei Europene, care nu pot fi considerate responsabile pentru orice utilizare a informațiilor conținute în acesta.

CUPRINS

LISTA DE ABREVIERI	5
REZUMAT EXECUTIV	6
INTRODUCERE	9
1. PARTICIPARE	11
1.1. Participarea romilor la pregătirea CNSR.....	11
1.2. Participarea romilor la implementarea, monitorizarea și evaluarea CNSR.....	12
1.3. Sistem de consultare a politicilor cu societatea civilă și părțile interesate.....	13
1.4. Responsabilizarea comunităților de romi la nivel local	14
1.5. Consolidarea capacităților societății civile rome	14
2. RELEVANȚĂ	16
2.1. Combaterea antițigănistului și a discriminării.....	16
2.2. Educație	16
2.3. Ocuparea forței de muncă	19
2.4. Asistență medicală	21
2.5. Locuire, servicii esențiale și justiție de mediu	23
2.6. Protecția socială	26
2.7. Servicii sociale	28
2.8. Protecția copilului	29
2.9. Promovarea (conștientizării) artei, culturii și istoriei romilor	30
3. EFICACITATEA AȘTEPTATĂ	32
3.1. Coerența cu politicile interne și europene conexe.....	32
3.2. Calitatea planului	33
3.3. Finanțare.....	34
3.4. Monitorizare și evaluare	35
3.5. Evaluarea eficacității și sustenabilității preconizate	36
4. ALINIAREA CU CADRUL STRATEGIC AL UE PENTRU ROMI	38
4.1. Reflectarea diversității în rândul romilor	38
4.2. Combinarea abordărilor generale și a celor specifice	39
4.3. Utilizarea instrumentelor introduse prin recomandarea Consiliului.....	40
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	41
REFERINȚE	44
ANEXĂ: LISTA DE PROBLEME ȘI CONDIȚII	48

LISTA DE ABREVIERI

ANES	Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați
ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea forței de Muncă
ANPDC	Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție
ANR	Agenția Națională pentru Romi
BJR	Biroul Județean pentru Romi
CEDAW	Comitetul pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CIIMES	Comitetul Interministerial pentru Implementarea, Monitorizarea și Evaluarea strategiei
CMR	Comisia Ministerială pentru Romi
CNCD	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
CNCR	Centrul Național de Cultură a Romilor
CNSR	Cadrul Național Strategic pentru Romi - Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027
CoE	Consiliul Europei
DG JUST	Direcția Generală Justiție și Consumatori
DLRC	Dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității
DRI	Departamentul pentru Relații Interetnice
ESE	Europa de sud-est
FRA	Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE
GAL	Grupul de Acțiune Locală
GLLR	Grupul de Lucru pentru Locuințe pentru Romi
GLM	Grupul de Lucru Mixt
MDLPA	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației
ME	Ministerul Educației
MIPE	Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene
MMSS	Ministerul Muncii și Solidarității Sociale
MS	Ministerul Sănătății
ONG	Organizație neguvernamentală
OSC	Organizații ale societății civile
PNCR	Punctul Național de Contact pentru Romi
POCA	Programul Operațional Capacitate Administrativă
POCU	Programul Operațional Capital Uman
POEO	Programul operațional Educație și Ocupare
POIDS	Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială
SGG	Secretariatul General al Guvernului
SM	Statele membre ale UE
SNIR	Strategia națională de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015 - 2020
UAT	Unitate Administrativ-Teritorială

REZUMAT EXECUTIV

În calitate de stat membru al Uniunii Europene, România s-a angajat să contribuie la îndeplinirea obiectivelor "Noului cadru strategic al UE privind romii: egalitate, incluziune și participare" (*EU Roma Strategic Framework for Equality, Inclusion and Participation*). Această contribuție este importantă în care în contextul planificării strategice a unui nou cadru de finanțare pentru perioada multianuală 2021-2027.

Guvernul României a adoptat noul Cadru Național Strategic pentru Romi - Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027 (CNSR în acest text) la 28 aprilie 2022, ca urmare a unui demers extins care a început în februarie 2020, în urma unui proces de consultare cu ONG-uri și organizații comunitare rome și pro-romi, precum și cu cercetători, cadre universitare, experți etc. Pe parcursul anului 2020 a existat un proces de consultare interinstituțională consistentă, atât cu ministerele, cât și cu administrația regională și locală, organizat de ANR și PNCR; procesul a fost influențat de normele aplicabile consultării publice, de constrângerile legate de pandemie și de prioritățile guvernamentale, care au prelungit procesul. De asemenea, Programul național de reziliență și redresare a deturnat agenda guvernamentală pe parcursul anului 2021.

Participare

Procesul de elaborare a CNSR a implicat participarea atât a organizațiilor societății civile rome, cât și a experților locali, județeni și regionali, a mediatorilor școlari și sanitari, a facilitatorilor și personalului autorităților locale și județene cu responsabilități în problematica romilor, în special în perioada 2017-2019, în timp ce partenerii instituționali au fost implicați în acest proces după publicarea primului draft, începând cu februarie 2020. Cu toate acestea, în ultima fază, când consultarea interministerială a condus la elaborarea documentului final al strategiei, participarea organizațiilor romilor practic a dispărut și nu au fost preluate toate elementele asupra cărora acestea au căzut de acord anterior. Anumite aspecte propuse de organizațiile rome au fost considerate prea specifice sau nu au avut neapărat o dimensiune etnică/romă, sau au acoperit aspecte conținute în alte strategii sectoriale naționale sau generale și nu au fost incluse în CNSR.

Relevanță

CNSR continuă să se aibă un fundament în cele 10 principii de bază comune privind incluziunea romilor, în conformitate cu Cadrul UE pentru romi¹, și identifică în mod consecvent principalele provocări și nevoi ale romilor în toate domeniile principale de politică publică, deși face doar mențiuni trecătoare și nu oferă profunzime și un context suficient pentru unele dintre probleme.

CNSR identifică în mod explicit rasismul și atitudinile împotriva romilor ca fiind un factor important care generează inegalități în toate domeniile de politică publică relevante, însă, atunci când vine vorba de măsurile concrete propuse pentru a aborda problemele specifice fiecărui domeniu, relevanța acestora și, mai ales, probabilitatea de a pune în aplicare și de a monitoriza în mod corespunzător aceste măsuri, este în mare măsură inconsecventă. Acesta este un punct comun pentru majoritatea domeniilor de politică publică abordate de CNSR, deoarece lipsa unor indicatori cuantificabili și a unei alocări bugetare clare face ca

---

¹ Comisia Europeană, Direcția Generală Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune (European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion), Cele 10 principii de bază comune privind incluziunea romilor: vademecum, Oficiul pentru Publicații (The 10 common basic principles on Roma inclusion Vademecum), 2010, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7573706d-e7c4-4ece-ae59-2b361246a7b0/language-ro>

măsurile propuse să pară mai degrabă sugestii generale decât politici specifice și bine concepute.

Eficacitatea așteptată

Există câteva aspecte legate de eficacitate, care au apărut adesea în timpul interviurilor și a analizei CNSR: mecanismele de finanțare, monitorizarea, implementarea și resursele alocate strategiei - în special resursele umane și experții romi.

Mecanismele de finanțare ale strategiei menționează doar fondurile naționale ca sursă primară, în timp ce fondurile structurale ale UE și alte finanțări nerambursabile ar trebui să se concentreze pe un sprijin suplimentar în intervențiile localizate. Există un nivel ridicat de scepticism cu privire la faptul că incluziunea romilor - în special în cadrul politicilor generale - poate fi acoperită în totalitate de fondurile naționale, iar experiența anterioară a arătat că numai fondurile externe nu sunt suficiente pentru a sprijini punerea în aplicare a strategiei.

Mecanismul de monitorizare și de implementare, aproape neschimbat față de strategiile anterioare, poate fi considerat nepractic, în timp ce coordonarea tuturor părților interesate implică mult timp și efort. Disponibilitatea resurselor umane, precum și suficiența acestora au fost, de asemenea, abordate ca posibile elemente de preocupare în ceea ce privește eficiența punerii în aplicare a strategiei.

Sunt necesare eforturi suplimentare pentru a realiza evaluări independente pe scară largă ale programelor guvernamentale, precum și pentru a experimenta și a extinde sau a elimina treptat abordările ineficiente și a genera experiențe de învățare care să fie transformate în politici publice. Principala recomandare cu privire la eficacitatea preconizată a strategiei este de a începe monitorizarea acesteia cât mai curând posibil și de a identifica cât mai multe dintre riscurile care ar putea apărea și de a le atenua în timp real.

Alinierea cu cadrul strategic al UE

CNSR acoperă, în general, domeniile de acțiune propuse de Cadrul UE în ceea ce privește prioritățile tematice - educație, ocuparea forței de muncă, sănătate și locuire, dar lipsește accentul pus pe serviciile esențiale, fiind adăugată suplimentar identitatea și cultura romilor ca o temă importantă. În ceea ce privește prioritățile orizontale (combaterea antițigănistului, excluziunea socială, sărăcia și participarea), CNSR se concentrează pe lupta împotriva discriminării, a discursului instigator și a infracțiunilor motivate de ură, asigurând finanțarea și sinergiile cu alte programe - lipsind însă accentul pe combaterea antițigănistului.

Chiar dacă este de așteptat ca în cadrul CNSR să fie dezvoltate obiective și măsuri specifice pentru femeile rome, copiii și tinerii romi, persoanele cu dizabilități, romi în vârstă etc., din păcate, noua strategie adoptată nu reușește să reprezinte în mod adecvat femeile rome și nu conține o abordare concretă și intersecțională a nevoilor femeilor rome în toate domeniile acoperite. De asemenea, violența domestică și de gen împotriva femeilor și copiilor romi nu este abordată în cadrul CNSR, deși reprezintă o încălcare a drepturilor acestora, violența fiind un obstacol major în dezvoltarea emoțională și socio-economică, precum și în exercitarea altor drepturi și libertăți fundamentale.

CNSR a preluat un număr mic de indicatori de gen și a introdus campanii de sensibilizare privind violența de gen în domeniul sănătății, omițând obiectivele și măsurile speciale pentru femeile și copiii romi. Deși CNSR menționează în mod repetat abordarea intersecțională a problemelor comunității rome, acesta nu abordează toate grupurile vulnerabile din cadrul acestei comunități cu măsuri și indicatori specifici. Alte grupuri, cum

ar fi persoanele cu dizabilități, romii în vârstă, cetățenii romi mobili din UE, romii apatrizi și romii din afara UE, nu sunt incluse în niciun domeniu, măsură sau indicator.

Faptul că majoritatea măsurilor din strategie vizează comunitățile de romi nu este neapărat un lucru bun, probleme precum sărăcia și incluziunea nu îi privesc exclusiv pe romi, ci întreaga populație vulnerabilă din România, care îi include pe romi. Fiind un document umbrelă pentru politicile privind romii, CNSR nu abordează suficient de mult diversitatea romilor și problemele specifice ale acestora. Pe de altă parte, în măsura în care va reuși să fie implementată, CNSR poate fi benefic pentru incluziunea tuturor grupurilor de romi în diversitatea și contextul socio-economic al acestora.

INTRODUCERE

Cadrul strategic național pentru romi

România este o țară cu o populație semnificativă de romi și care se confruntă cu o multitudine de probleme complexe și interdependente. În perioada 2015-2020 a fost adoptată Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015 – 2020², dar după expirarea acesteia în 2020, guvernul nu a reușit să adopte un nou document de politici publice care să vizeze îmbunătățirea situației romilor, deși noul cadru strategic european pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor în țările UE a deschis o nouă pagină pentru îmbunătățirea situației romilor la nivel european.

Abia în anul 2019, în contextul Președinției române a Consiliului European (ianuarie-iunie 2019), problematica romilor a fost readusă pe agenda guvernamentală și, după mai multe runde de consultări cu cei mai importanți actori publici și privați, a fost transmis spre aprobare Guvernului României, la 15 iulie 2021, un proiect de Hotărâre de Guvern pentru aprobarea Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2021-2027.

În ultimii doi ani, România s-a aflat într-o fază de instabilitate politică, respectiv o succesiune de trei guverne, iar documentul de strategie nu a fost aprobat de niciunul dintre aceste guverne. Adoptarea, la 28 aprilie 2022, a Strategiei de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027³ a venit într-un context destul de dificil generat de pandemia Covid 19 și, mai nou, de războiul purtat de Federația Rusă împotriva Ucrainei și de consecințele economice semnificative ale acestuia. Cu toate acestea, considerăm că nu exista scuze pentru întârzierea cu peste un an de zile a procesului de adoptarea de către Guvernul României a noii CNSR.

Adoptarea CNSR a fost percepută ca un o evoluție pozitivă de către societatea civilă romă din România și, chiar dacă pentru restul anului 2022 o alocare de buget pentru implementare este puțin probabilă, există premisele pentru alocare resurselor necesare implementării măsurilor strategice în bugetul public pentru anul 2023 și ulterior.

Despre acest raport

Prezentul raport a fost elaborat în cadrul inițiativei "Preparatory Action – Roma Civil Monitoring – Strengthening capacity and involvement of Roma and pro-Roma civil society in policy monitoring and review" (trad. *Acțiunea pregătitoare - Monitorizarea societății civile a romilor - Consolidarea capacității și implicarea societății civile rome și pro-romi în monitorizarea și revizuirea politicilor*), finanțată de Comisia Europeană, Direcția Generală Justiție și Consumatori, ca parte a unei abordări mai complexe a Comisiei Europene de a împuternici societatea civilă romă pentru a-și face auzită vocea în raport cu structurile guvernamentale naționale și internaționale.

Raportul, elaborat conform ghidului furnizat de consorțiul care gestionează programul Roma Civil Monitoring, se concentrează asupra câtorva aspecte cheie în procesul de elaborare și adoptare a documentelor strategice de politici publice pentru romi:

---

² Hotărârea Guvernului nr. 767/2015 din 16 septembrie 2015 privind modificarea anexei la H.G. nr. 18/2015 pentru aprobarea Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015 - 2020. Document disponibil la adresa: <http://anr.gov.ro/images/2022/Monitorul-Oficial-Partea-I-nr.-450Bis.pdf> sau <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/171526>

³ Hotărârea Guvernului nr. 560/28 aprilie 2022, publicată în Monitorul Oficial nr. 450 bis/5.V.2022, Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2021-2027 . Disponibil la: <http://anr.gov.ro/images/2022/Monitorul-Oficial-Partea-I-nr.-450Bis.pdf>

- Participarea romilor la conceperea, implementarea, monitorizarea și evaluarea CNSR;
- Relevanța CNSR pentru nevoile romilor, având în vedere diversitatea acestora;
- Eficacitatea preconizată a CNSR;
- Alinierea CNSR la noul cadru strategic al UE pentru romi.

Metodologie

Raportul a fost realizat de o coaliție de opt organizații neguvernamentale române, cele mai active la acest moment în domeniul programelor destinate comunităților de romi, acoperind o arie largă de domenii, de la guvernare, antidiscriminare, educație, dezvoltare comunitară, cultură, ocupare, antreprenoriat, sănătate etc.

Pornind de la ghidul menționat mai sus, echipa de realizare a raportului a urmărit utilizarea unor surse diverse de informare disponibile, de la documente ale autorităților publice naționale și internaționale, până la rapoarte independente, opinii ale experților și cercetătorilor în domeniu, etc. În cadrul coaliției au fost discutate și agreeate distribuția sarcinilor, de la realizarea interviurilor și până la asumarea redactării diferitelor secțiuni, pe baza expertizei organizaționale.

În documentarea raportului, au fost utilizate atât documentele de politici publice și actele publice normative (decizii, ordine ministeriale, legi, documente UE, strategii etc.), cât și documente elaborate de actori de drept privat sau alți cercetători ai fenomenului (sondaje, programe, proiecte, rapoarte etc.).

Au fost realizate un număr de 25 de interviuri față în față, telefonic sau online, conform recomandărilor prevăzute în ghidul de elaborare a raportului, acoperind o plajă largă de instituții publice de la nivel central, regional și local, experți și cercetători, dar și cei mai importanți reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale ale romilor.

A fost realizat un document de consimțământ al persoanelor intervievate pentru a putea înregistra și ulterior a transcrie interviul, cât și pentru a utiliza datele personale (nume, afiliere instituțională) și a cita răspunsurile relevante pentru raport a celor intervievați. Toate interviurile au fost transcrise și au fost puse la dispoziția tuturor contributorilor.

Raportul a fost elaborat inițial în limba română pentru a putea da acces unui număr mare de activiști din organizațiile membre ale coaliției la experiența de documentare și redactare. Elaborarea diferitelor secțiuni a necesitat colaborarea coordonatorului cu fiecare în parte, demersul putând fi catalogat drept unui formativ.

Ulterior raportul a fost tradus în limba engleză, asigurând un stil de redactare unitar. Raportul final va fi tradus și în limba Romani.

1. PARTICIPARE

1.1. Participarea romilor la pregătirea CNSR

Participarea tuturor părților interesate este un principiu cheie în procesul de planificare strategică, iar abordarea de jos în sus a problematicilor vizate, pornind de la informațiile primite "de la firul ierbii", este un ingredient de bază pentru asigurarea succesului măsurilor oricărei strategii.

Conform interviurilor realizate și procesului nostru de analiză, există o așteptare ca Strategia Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2021-2027 (CNSR, denumită în continuare în acest text) să reflecte, cel puțin la nivel declarativ, nevoile și problemele reale ale comunităților de romi din întreaga țară, mai degrabă decât să fie un document formal, elaborat în birouri guvernamentale și de persoane deconectate de realitatea comunităților de romi.

În ceea ce privește participarea organizațiilor de romi, a specialiștilor și experților în elaborarea strategiei, am putut identifica mai multe etape ale acestui proces:

- 2017-2019 – În anul 2017 a avut loc o reconfigurare a Consiliului Consultativ al Agenției Naționale pentru Romi, printr-un apel de candidaturi inițiat de Agenție, la care au răspuns peste 70 de organizații, toate fiind primite să facă parte din acest organism. În următorii 2 ani, o parte dintre aceste organizații a participat activ la structurarea recomandării de politică publică privind incluziunea romilor (viitoarea Strategie), alături de reprezentanți din teritoriu (atât la nivel județean, cât și local) ai autorităților publice locale, ai autorităților județene, ai societății civile și comunității rome. Datele culese în cadrul evenimentelor organizate de ANR la care au participat reprezentanții acestui Consiliu Consultativ reprezintă punctul de plecare al Strategiei.
- 2020, februarie – a fost înaintată către Guvernul României *Recomandarea de politică publică în ceea ce privește incluziunea romilor în România pentru perioada 2021-2027*⁴, un document structurat diferit față de strategia anterioară, cu o abordare nouă a priorităților de bază ale Strategiei și mai ales, a surselor de finanțare. Această recomandare de politică publică a fost apreciată, la acel moment, de către Ministerul Fondurilor Europene⁵ ca nerespectând formatul, conținutul și procedura de elaborare a unei strategii, așa cum este aceasta reglementată prin cadrul normativ⁶ intern.
- În anul 2020, după prezentarea propunerii de Strategie în mod oficial, gradul de participare a organizațiilor societății civile a scăzut, atât pe fondul pandemiei de COVID-19, cât și prin prisma faptului că, intrați în posesia documentului de lucru, a fost rândul reprezentanților autorităților centrale să contribuie la elaborarea textului. În perioada aprilie – iunie 2020 au fost derulate consultări bilaterale cu ministerele și autoritățile publice centrale, consultări facilitate de Ministerul Fondurilor Europene și prezentate în Comitetul interministerial organizat în format videoconferință în octombrie 2020. În perioada 23 august – 3 septembrie 2020 ANR a organizat un număr de 8 întâlniri regionale, cu participarea a 320 de

---

⁴ Vezi <http://anr.gov.ro/images/Site2020/Documente/ANR---Text-prezentare-noua-viziune-a-viitoarei-SNIR-2021-2027---19.02.2020-FINAL-pentru-website.pdf>

⁵ Ministerul Fondurilor Europene, Memorandum, Stadiul măsurilor necesare îndeplinirii condițiilor favorizante 2021-2027. Vezi Secțiunea: Riscuri identificate, pct. 5. Disponibil la <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2020/03/MEMO-3.pdf>

⁶ Hotărârea Guvernului nr. 775/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice la nivel central, cu modificările și completările ulterioare; Hotărârea Guvernului nr. 870/2006 privind aprobarea Strategiei pentru îmbunătățirea sistemului de elaborare, coordonare și planificare a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale; Hotărârea Guvernului nr. 561/2009 pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile, la nivelul Guvernului, pentru elaborarea, avizarea și prezentarea proiectelor de documente de politici publice, a proiectelor de acte normative, precum și a altor documente, în vederea adoptării/aprobării

persoane implicate în implementarea Strategiei de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020 (H.G. 18/2015). Versiunea prezentată spre aprobare a fost discutată în videoconferința organizată în 5 noiembrie 2020 a Consiliului Consultativ al ANR, organ de consultare format din specialiști din sfera organizațiilor rome și nerome, tradiționale și netradiționale, cu experiență de intervenție în comunitățile cu populație romă. Ulterior acesteia, proiectul de Strategie a fost lansat în consultare publică, potrivit Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică, în perioada 06-23 noiembrie 2020, înregistrându-se contribuții din partea a 19 instituții și organizații, dintre care 6 aparținând societății civile, organizații non-guvernamentale cu componentă preponderent romă.

- 2021-2022 – În această perioadă, instabilitatea politică, respectiv schimbarea a trei guverne, a fost, probabil, definitivă în ceea ce privește aprobarea Strategiei, în ciuda faptului că textul acesteia nu a suferit modificări sau completări semnificative. Cu toate acestea, nu se poate vorbi despre participare și consultare a actorilor cheie din sfera societății civile în această perioadă, așa cum au menționat mai mulți dintre reprezentanții organizațiilor rome intervievați. Comunicarea a rămas în această perioadă una formală, între ANR și ministerele de linie.

La 28 aprilie 2022, Guvernul României a adoptat versiunea finală a CNSR pentru perioada 2022-2027⁷, indicând o nouă abordare, în conformitate cu cadrul strategic al UE pentru romi⁸.

Potrivit unora dintre liderii romi intervievați, propunerile și inputurile formulate și transmise de organizațiile reprezentate de aceștia în perioada cât strategia a fost în consultare publică nu se regăsesc în forma adoptată, deși, în opinia lor, erau pertinente și relevante.

Pe de altă parte, autoritățile implicate (ANR⁹, PNCR și MIPE¹⁰, în mod special) au considerat că unele dintre propunerile și sugestiile venite din partea unora dintre organizațiile respondente se refereau fie la aspecte extrem de punctuale (aferele domeniilor de sănătate, educație, locuire sau ocupare), fie la aspecte care nu au neapărat o dimensiune etnică (traficul de persoane, violența domestică, infraționalitatea, etc.), fie la aspecte acoperite în alte strategii naționale sau sectoriale, cu care trebuie făcută corelarea ulterioară.

1.2. Participarea romilor la implementarea, monitorizarea și evaluarea CNSR

CNSR se concentrează în principal pe structurile guvernamentale și nu stabilește în mod specific o prioritate orizontală privind participarea romilor, în timp ce cadrul UE pentru romi solicită o participare semnificativă a romilor în toate etapele procesului de elaborare a politicilor. Cu toate acestea, una dintre premisele strategiei este contactul permanent și

---

⁷ Hotărârea Guvernului nr. 560/28 aprilie 2022, publicată în Monitorul Oficial nr. /5 mai 2022, Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027.

⁸ CE COM COM(2020) 620, Cadrul strategic al UE pentru romi pentru egalitate, incluziune și participare; disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0620> Consiliul UE. 'Recomandarea Consiliului privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor [2021/C93/01] din 12 martie 2021. Disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2021_093_R_0001

⁹ Interviu telefonic cu Iulian Stoian, Șef Serviciu Politici Publice, Agenția națională pentru Romi, 4 aprilie 2022, București.

¹⁰ Interviu cu Claudia Magdalena, Șef Serviciu Evaluare Programe și Politici de Coeziune Sociale (PNCR aflat în coordonare) și Elena Iordanescu, Punctul Național de Contact pentru Romi din cadrul MIPE, 22 martie 2022, București.

parteneriatul inițiatorilor săi cu societatea civilă - în toate etapele de punere în aplicare, monitorizare, evaluare, revizuire și actualizare a CNSR, ca una dintre premisele existenței sale¹¹, dar nu include o componentă de consolidare a capacităților pentru promovarea participării active a societății civile în toate etapele procesului de elaborare a politicilor.

CNSR consideră „implementarea unui program de formare/dezvoltare profesională pentru personalul ANR și PNCR din cadrul MIPE în domeniul ciclului de politici publice”¹², ca fiind o măsură de consolidare a capacității de combatere a discriminării romilor. Acesta are în vedere programe naționale de formare și dezvoltare profesională, inclusiv pentru BJR¹³ și pentru persoanele care lucrează în structuri și instituții publice ale căror locuri de muncă implică furnizarea de servicii publice pentru romi.

Pe lângă experții de la BJR și de la primării (experți locali), toți specialiștii care se ocupă de medierea școlară sau de medierea sanitară, o parte dintre asistenții comunitari și o parte dintre asistenții sociali sunt de etnie romă. Resursele umane de etnie romă se presupune că ar trebui să lucreze în echipă în elaborarea, implementarea și monitorizarea planului de măsuri pentru incluziunea romilor la nivel local¹⁴. Angajarea unui expert local pe problemele romilor este o decizie la nivel local, în funcție de resursele disponibile, de voința politică, de capacitatea de advocacy a societății civile etc. În plus, GAL (format din reprezentanți romi și ne-romi din instituții publice locale) și Grupurile de Inițiativă Locală (formate din membri ai comunităților rome) urmează a fi organizate ca structuri de consultare locală.

La nivelul județului, prin Instituția Prefectului, se organizează BJR "formate din cel puțin 3 experți/funcționari publici din cadrul aparatului de execuție și/sau de conducere, unul dintre experți fiind consultant/expert pe problemele de romilor din cadrul Instituției Prefectului cu rol de coordonator al BJR"¹⁵. În cazul în care o astfel de poziție nu există, aceasta va fi creată special în organigramă pe baza recomandării Consiliului UE adoptată de România în 2021¹⁶.

1.3. Sistem de consultare a politicilor cu societatea civilă și părțile interesate

În anul 2017, Agenția Națională pentru Romi a reorganizat Consiliului Consultativ pentru politicile publice pentru romi, acesta fiind un organism de consultare pentru Președintele ANR, prin lansarea unui apel de candidaturi către societatea civilă romă și pro-romă. Au fost primite 72 de aplicații din partea ONG-urilor, iar Consiliul Consultativ a participat la întâlniri și evenimente publice de consultare pe tema politicilor publice pentru romi în România, cu focus pe domeniile prioritare de intervenție vizate de Strategia de Incluziune a Romilor. Aceste consultări s-au desfășurat cu precădere în anul 2019, dar odată cu apariția pandemiei Covid 19 (martie 2020), întâlnirile au încetat, iar Consiliul nu a mai fost informat și implicat în acțiunile privind finalizarea și aprobarea Strategiei: „În 2020, odată cu pandemia Covid, am început să nu mai avem acces la informații”¹⁷.

Un proiect finanțat prin POCA¹⁸ a dezvoltat un proces cuprinzător de coalizare și consultare a societății civile rome și pro-romi - așa-numita Adunare Națională a Organizațiilor

¹¹ CNSR, 5. Obiectivele CNRS.

¹² CNSR, 7.2.4. Punerea în aplicare la nivel central.

¹³ Anexa A - Cadrul instituțional de punere în aplicare a FNDR

¹⁴ Cadrul Național de Referință, anexa 7, I. 2 Punerea în aplicare a strategiei la nivel local

¹⁵ FNDR, Anexa 7, I.1 Implementarea strategiei la nivel județean

¹⁶ A se vedea

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H0319\(01\)&qid=1640184466697&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H0319(01)&qid=1640184466697&from=RO)

¹⁷ Interviu cu Delia Grigore, Președinte Amare Romentza, 16 martie 2022, București.

¹⁸ Pentru informații suplimentare, consultați <https://www.facebook.com/coalitiapentruromi/>

Negovernamentale pentru Romi¹⁹. Sub această umbrelă, au fost organizate o serie de consultări la nivel local și județean, facilitate inițial de echipa Agenției "Împreună" și, ulterior, împreună cu reprezentanții ANR. Ca urmare a proiectului, a fost elaborată și înaintată către ANR o propunere de politică publică pentru noua strategie de incluziune a romilor, cu o schimbare de paradigmă prin susținerea creării de programe naționale sectoriale ca mecanism de finanțare a măsurilor și implicarea comunității rome în toate etapele relevante pentru politicile publice pentru romi.²⁰

Deși versiunea actuală a CNSR include informații concrete cu privire la situația socio-economică a comunităților de romi, aceasta nu a reușit să includă măsurile și viziunea propuse în propunerea de politică publică menționată²¹. Cu toate acestea, procesul de consultare cu instituțiile statului a început abia după realizarea textului Strategiei, procesul fiind susținut de PNCR și coordonat de ANR, iar pe parcurs, ministerele implicate au oferit propriile puncte de vedere și, uneori, au operat modificări în textul CNSR.²²

1.4. Responsabilizarea comunităților de romi la nivel local

CNSR vizează indirect, prin intermediul domeniilor prioritare, abilitarea romilor la nivel local. Cu toate acestea, nu au fost identificate măsuri specifice în ceea ce privește împuternicirea romilor în relația cu administrația publică, pentru a se auto-organiza și a deveni parteneri reali sau pentru a participa la procesele de luare a deciziilor care le privesc viața. Nici SNIR nu s-a concentrat, de asemenea, pe problema împuternicirii. CNSR este un document guvernamental, iar instituțiile statului român nu au practica de a implica activ cetățenii în procesul de dezvoltare din cauza riscului posibil de a fi criticați, monitorizați, chiar trași la răspundere. Modul în care CNSR promovează implicarea comunității este prin participarea reprezentanților UAT și GAL la procesul de implementare și monitorizare și prin inițierea unor protocoale de colaborare instituțională. Din nou, lipsa de capacitate împiedică participarea reală a romilor la proces.

Majoritatea interviurilor cu ANR, PNCR/MIPE și experți, evidențiază că abordarea integrată finanțată prin POCU 2014-2020, *axa prioritară 4 - Incluziunea socială și combaterea sărăciei*, poate crește capacitatea și spori abilitarea comunităților de romi. Totuși, aceste aspecte pot fi evaluate doar la încheierea POCU 2014-2022 (sfârșitul anului 2023), în timp ce noua perioadă de programare este de așteptat să continue abordarea, cu impact pozitiv asupra abilitării romilor.

1.5. Consolidarea capacităților societății civile rome

În cadrul CNSR nu există nicio măsură concretă și consecventă de consolidare a capacității OSC-urilor rome, chiar dacă lecțiile din trecut au fost importante și societatea civilă a fost implicată în procesul de dezvoltare și i se atribuie un rol, cel puțin teoretic, în monitorizarea și evaluarea CNSR, fără a se specifica modalitățile concrete prin care societatea civilă va fi împuternicită.

De asemenea, nu există măsuri concrete de promovare a cooperării între OSC-urile rome și organizațiile de masă, în special cele care se ocupă de drepturile tinerilor, ale copiilor

---

¹⁹ Agenția de Dezvoltare Comunitară Împreună, Coaliția pentru Romi: proiect de dezvoltare și monitorizare a politicilor publice. În cadrul reuniunii Adunării Naționale a Organizațiilor Neguvernamentale ale Romilor din decembrie 2019, au fost discutate nevoile comunităților de romi și a fost elaborat un memorandum în 3 puncte, reitând punctele menționate în Declarația de la Ibașfalău din aprilie 1919: (1) romii nu au încă drepturi egale cu restul populației, (2) identitatea etnică romă este insuficient prioritizată și promovată, (3) strategiile guvernamentale nu au alocat resurse pentru a îmbunătăți incluziunea romilor.

²⁰ Interviu cu Gelu Duminică, director executiv al Agenției Împreună, online, 29 martie 2022, București

²¹ Idem

²² Interviu telefonic cu Iulian Stoian, șef de politici publice, Agenția Națională pentru Romi, 4 aprilie 2022, București. Interviuri cu Claudia Magdalina, Șef Serviciu Coeziune Socială Evaluarea programelor și politicilor (CNPR în coordonare) și Elena Iordănescu, Punct Național de Contact pentru Romi în cadrul MIPE, 22 martie 2022, București.

sau ale femeilor. De asemenea, nu găsim planuri de a crea structuri organizaționale umbrelă, cu finanțare publică, care să preia dezvoltarea de programe și proiecte majore.

2. RELEVANȚĂ

2.1. Combaterea antițigănistului și a discriminării

În cel mai recent raport al său, CNCD subliniază faptul că discriminarea împotriva romilor este o preocupare serioasă și în creștere. În plus, persoanele intervievate identifică rasismul și discriminarea ca fiind problemele care stau la baza tuturor celorlalte obstacole și provocări majore cu care se confruntă romii în toate domeniile, reducându-le astfel șansele de a se dezvolta ca ființe umane, limitându-le accesul la serviciile sociale, sănătate, piața muncii, viața publică și politică, la justiție etc.²³ Pandemia COVID-19 a dus la o creștere a discriminării și hărțuirii romilor, manifestată printr-o retorică puternică împotriva romilor, care îi prezintă pe aceștia ca pe o amenințare pentru populația majoritară, transformându-i în țapi ispășitori pentru răspândirea virusului, fiind raportate, de asemenea, violențe ale poliției în comunitățile de romi. .²⁴

Actualul Cadru Național Strategic identifică problematica antițigănistului și a atitudinilor antirome care generează discriminare, unul dintre obiectivele orizontale fiind "Îmbunătățirea cadrului legislativ și normativ existent pentru combaterea discriminării, a discursului antirom și a atitudinilor care generează discursuri sau infracțiuni motivate de ură". De asemenea, se identifică necesitatea de a preveni și de a combate discriminarea de către reprezentanți ai instituțiilor publice, precum și de a combate rasismul instituțional și atitudinile antirome din societate. În plus, recomandă "o dimensiune preventivă și una pro-activă, accentul punându-se pe promovarea unui discurs pozitiv despre romi în spațiul public, educarea majorității populației în acest sens și creșterea conștientizării asupra consecințelor negative a acestora"²⁵. Planul de măsuri propus vizează în primul rând combaterea rasismului instituțional în sfera publică și privată, monitorizarea discursului instigator la ură, elaborarea de rapoarte, desfășurarea de campanii de sensibilizare și crearea de materiale educaționale.

Pe de o parte, CNSR are anumite elemente noi și ambițioase în domeniul combaterii discriminării, a discursului instigator la ură și a infracțiunilor motivate de ură. Pe de altă parte, măsurile prevăzute sunt insuficiente sau ne semnificative în comparație cu dimensiunea antițigănistului în România²⁶.

2.2. Educație

Elevii romi continuă să se confrunte cu probleme în sistemul de educație, și anume părăsirea timpurie a școlii, calitatea slabă a educației, rasismul și segregarea etnică, în ciuda numeroaselor măsuri de politică publică implementate în ultimele decenii.²⁷ FRA a constatat că, în 2016, în România, rata de părăsire timpurie a școlii de către elevii romi a fost de 77%, fiind a doua cea mai mare rată din Uniunea Europeană, după Grecia (69%), că 8 din 10 copii romi părăsesc timpuriu școala, iar rata de școlarizare pentru copiii romi cu vârste între 3 și 6 ani este mult sub media națională, 38% pentru copiii romi față de

---

²³ Interviu cu Mihai Neacșu, Daniela Tarnovski, Costel Bercuș, Marian Ursan.

²⁴ Raportul de activitate al CNCD 2021 <https://www.NCCD.ro/wp-content/uploads/2022/04/Raport-de-activitate-NCCD-2021-.pdf>

²⁵ CNSR, 3.7.1 Situația existentă, subcapitol în 3.7 Combaterea discriminării și a atitudinilor antirome

²⁶ Interviu cu Delia Grigore, președinte Amare Romentza, online, 22 martie 2022, București. Interviu cu Simona Torotoci, consultant UNICEF pentru educație și incluziune a romilor, online, 31 martie 2022, București/

²⁷ Interviu cu Carmen Gheorghe, director al Asociației E-Romnja, Interviu cu Daniela Tarnovski, Interviu cu Simona Torotoci, UNICEF, Interviu cu Marian Daragiu, subsecretar de stat în Ministerul Educației, Interviu cu Mihai Neacșu, director al Centrului Național pentru Cultura Romilor.

88% la copiii care nu aparțin minorității rome.²⁸ În ceea ce privește performanțele educaționale ale elevilor romi, FRA precizează că 35% dintre tinerii romi sunt analfabeți, iar 34% dintre persoanele cu vârste cuprinse între 25 și 44 de ani nu știu să scrie sau să citească.²⁹ Fetele rome se confruntă cu riscuri semnificativ mai mari de abandon școlar sau de părăsire timpurie a școlii, în comparație cu băieții. Acest lucru se reflectă și în rata analfabetismului, care este semnificativ mai mare în rândul femeilor rome decât în rândul bărbaților romi.

Conform celor mai recente date (2022) privind segregarea elevilor romi³⁰, 66% dintre școlile cu populație romă sunt segregate pe clase în funcție de etnie și 27% în funcție de clădiri. Astfel, aceste date arată în mod clar că un grup semnificativ de potențiali beneficiari va fi eliminat din aceste măsuri. Mai mult, abordarea parțială a unor efecte de segregare și neabordarea cauzelor segregării din perspectiva prevenirii și combaterii acestui fenomen va duce la persistența sau chiar la agravarea fenomenului. Datele din 2022 arată că lipsa unei acțiuni concrete de abordare a fenomenului a contribuit la creșterea segregării pe clase de la 26% în 2015 (Comisia Europeană și CADO) la 66%, ceea ce înseamnă că numărul elevilor romi supuși segregării s-a triplat în ceea ce privește accesul la o educație de calitate.

România nu și-a respectat angajamentul de a îndeplini obiectivele Strategiei UE în domeniul educației și formării profesionale până în 2020, de a reduce rata de părăsire timpurie a școlii la 11,3% în termen de 10 ani. Potrivit Eurostat, în 2020, România a atins pragul maxim de 15,6% de părăsire timpurie a școlii, care ce reprezintă cea mai mare rată dintre statele membre.³¹ În domeniul educației, CNSR propune următoarele direcții principale de acțiune:

- Reducerea abandonului școlar în rândul elevilor romi;
- creșterea incluziunii copiilor romi în sistemul de educație formală;
- Asigurarea calității educației în grădinițe și în școli cu elevi preponderent romi, cu accent pe școlile segregate din punct de vedere rezidențial și pe școlile din comunitățile izolate;
- Promovarea interculturalității și crearea unui mediu școlar incluziv;
- Prezervarea identității culturale a elevilor romi și consolidarea stimei de sine a acestora.

Principalele obstacole din domeniul educației sunt identificate în mare parte în cadrul CNSR, dar acesta nu reușește să explice în detaliu cauzele, factorii și efectele acestora.³² De fapt, CNSR sare peste etapa de analiză a principalelor probleme și trece direct la identificarea principalelor măsuri: creșterea calității educației, îmbunătățirea situației socio-economice a gospodăriei care împiedică participarea școlară (hrană, îmbrăcăminte, condiții de trai) și medierea școlară.

În ceea ce privește analfabetismul, CNSR menționează această problemă doar în ceea ce privește grupul de copii care au părăsit școala și care vor deveni beneficiari ai programului "A doua șansă", fără a se concentra asupra grupului de elevi romi care au o primă șansă la educație. Măsura propusă de CNSR duce cel puțin la menținerea problemei sau chiar la agravarea ei, în loc să o rezolve³³, iar măsurile de prevenire și combatere a analfabetismului ar trebui să se adreseze ambelor grupuri de beneficiari. O altă îngrijorare

²⁸ EU-MIDIS II. (2016). Al doilea sondaj privind minoritățile și discriminarea în Uniunea Europeană. Romii - rezultate selectate. Luxemburg: Agenția Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale (The second survey on minorities and discrimination in the European Union. Romii - rezultate selectate. Luxemburg: Agenția Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale), Eurostat 2021, disponibil la https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_04_10/default/table?lang=en.

²⁹ Idem

³⁰ Asociația Centrul de Advocacy și Drepturile Omului (CADO), Raport privind Segregarea în Educație și Monitorizarea acesteia, mai 2022, nepublicat, disponibil la www.cado.org.ro

³¹ Idem

³² Interviu cu Claudiu Ivan, expert în politici publice, online, 18 martie 2022, București.

³³ Interviu cu Claudiu Ivan,, expert în politici publice, online, 18 martie 2022, București.

este superficialitatea cu care instituțiile deconcentrate din domeniul educației abordează această problemă, în timp ce soluția propusă de CNSR este consolidarea statutului inspectorului școlar pentru învățământul pentru romi în cadrul inspectoratelor școlare județene. Deși a fost menționată ca fiind principalul obstacol în calea unei educații de calitate, segregarea școlară este doar enumerată de CNSR fără a menționa amploarea acestui fenomen, deși există date colectate de instituțiile UE sau de societatea civilă la nivel național care indică faptul că în România segregarea în educație persistă, unii ar spune chiar că este galopantă, în ciuda reglementărilor ME menționate de CNSR atât pentru prevenire cât și pentru combatere, sau a principalilor factori care contribuie la acest status quo. CNSR nu califică segregarea drept discriminare etnică, ci doar ca fiind un fenomen persistent.³⁴ De fapt, niciuna dintre măsurile propuse în planul de acțiune privind educația nu vizează în mod specific segregarea școlară³⁵.

Cu toate că CNSR menționează interacțiunea și cercul vicios dintre factorii care afectează educația elevilor romi, analiza nevoilor și definirea problemei nu reflectă în mod clar legătura dintre factori și nici abordarea integrată a problemelor, chiar dacă aceasta este menționată. În comparație cu strategia anterioară, analiza nevoilor copiilor romi în educație este mai superficială, mai limitativă și mai selectivă, dând impresia "că această strategie s-a dorit a fi o viziune care oferă un cadru general"³⁶, mai degrabă decât o abordare concretă și reală a acestor probleme.

Principalele măsuri propuse pentru reducerea abandonului școlar sunt: programe de educație remedială, participarea elevilor romi excluși din programele de interes național la programe de sprijin, formarea și angajarea de mediatori școlari în școlile cu cel puțin 15% romi, evaluarea impactului medierii școlare, crearea poziției și angajarea în fiecare județ a inspectorului școlar pentru romi, un sistem de monitorizare pentru prevenirea abandonului școlar sau a altor tipuri de excluziune școlară. Planul de măsuri nu include, la fel ca în cazul altor domenii, cum ar fi ocuparea forței de muncă și locuire, măsuri de îmbunătățire a situației socio-economice a gospodăriei care împiedică participarea școlară (hrană, îmbrăcăminte, condiții de trai). Lipsa indicatorilor cantitativi în aceste domenii și pentru măsurarea zonei geografice specifice de implementare face imposibilă identificarea faptului că beneficiarii unor astfel de măsuri vor proveni din familii care vor beneficia de măsuri privind accesul la ocuparea forței de muncă și antreprenoriat sau locuire. Lipsa unor astfel de date afectează abordarea integrată pe care o dorește CNSR.

În ceea ce privește creșterea incluziunii copiilor romi în sistemul de educație formală, măsurile propuse sunt: înființarea de creșe, grădinițe cu program normal sau prelungit, grădinițe de vară, grădinițe bilingve, centre de zi multifuncționale, în comunitățile cu populație romă; continuarea acțiunilor afirmative pentru elevii romi în gimnaziu, liceu și în universități, creșterea participării părinților romi în procesul educațional în școală și în afara acesteia și încurajarea participării tinerilor romi în sistemul de învățământ profesional și dual.

În cazul în care aceste măsuri vor fi puse în aplicare, ele vor sprijini inițiativa europeană "Garanția europeană pentru copii"³⁷, care vizează prevenirea și combaterea excluziunii sociale prin garantarea accesului copiilor aflați în dificultate la un set de servicii-cheie: educație și îngrijire timpurie, educație (inclusiv activități școlare), asistență medicală, nutriție și locuire. Asigurarea calității educației în școlile și grădinițele cu elevi preponderent

---

³⁴ Interviu cu Daniela Tarnovski, expert, sociolog, online, 28 martie 2022, București.

³⁵ A se vedea CNSR, Anexa 2 - Planul de măsuri în cadrul Obiectivului specific 2 - Asigurarea accesului cetățenilor români de etnie romă la educație incluzivă de calitate

³⁶ Interviu cu Claudiu Ivan, expert în politici publice, online, 18 aprilie 2022, București.

³⁷ Garanția europeană pentru copii solicită statelor membre să prezinte Comisiei, în termen de nouă luni de la adoptarea prezentei recomandări, un plan de acțiune care să acopere perioada până în 2030. Pentru mai multe informații, a se vedea <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>

romi, cu accent pe școlile segregate din punct de vedere rezidențial și pe școlile din comunitățile izolate, se va face prin asigurarea unei infrastructuri școlare adecvate și prin oferirea de stimulente pentru profesorii care lucrează în școli din comunități marginalizate.

Această direcție de acțiune are o serie de probleme, și anume: calitatea educației este interpretată în mod limitativ doar din perspectiva îmbunătățirii infrastructurii școlare și a stimulentele pentru profesori. CNSR omite o serie de măsuri mai relevante, cum ar fi formarea profesorilor pentru îmbunătățirea predării și interacțiunii cu elevii, relația școală-elev-părinte, monitorizarea și evaluarea performanțelor profesorilor, dezvoltarea și implementarea unui sistem de stimulare a personalului pentru atingerea performanței educaționale sau prevenirea segregării rezidențiale. O astfel de abordare poate fi considerată limitativă și superficială și nu va conduce la o îmbunătățire concretă și durabilă a calității educației, dar, cu condiția să existe programe de formare continuă a cadrelor didactice și alte măsuri generale, această limitare poate fi corectată. De asemenea, măsurile corespunzătoare se referă doar la un grup restrâns de elevi romi din școlile segregate din punct de vedere rezidențial sau din comunitățile rezidențiale, eliminând elevii romi segregati pe clase sau care au nevoie de o educație de calitate oferită de personal calificat.

Mai mult, eșecul strategiei de a aborda discriminarea rasială în educație reprezintă un obstacol fundamental în protejarea copiilor romi împotriva diferitelor forme de discriminare (segregare, hărțuire etnică etc.), în abilitarea instituțiilor cu rol în prevenirea și combaterea acestora și în sensibilizarea părinților romi și non-romi cu privire la rolul lor în prevenirea acestui fenomen.³⁸

Promovarea interculturalității și crearea unui mediu școlar incluziv vor fi asigurate prin măsuri privind: formarea periodică a cadrelor didactice în domeniul combaterii discriminării și al educației interculturale, introducerea protecției drepturilor omului în programele școlare, metode de combatere a discriminării/segregării și sprijinirea educației multiculturale, activități extracurriculare privind înțelegerea diversității etnice și a interculturalității. Toate aceste măsuri se adresează elevilor și profesorilor, dar nu și părinților, care trebuie să joace un rol activ în promovarea interculturalității și a nediscriminării.

În general, în ceea ce privește relevanța măsurilor, unele dintre ele răspund nevoilor identificate, însă, dilema este cât de eficace și de impact vor fi, din cauza indicatorilor nequantificabili, a lipsei de repere și a sumelor alocate pentru implementarea acestor măsuri³⁹, ceea ce face considerabil mai dificilă măsurarea nivelului de realizare a indicatorilor propuși. Mai mult, nu este clar cum vor fi monitorizate performanțele școlare ale elevilor de etnie romă, colectarea de date dezagregate fiind cumva evitată în textul și planul de măsuri.

2.3. Ocuparea forței de muncă

Datele privind situația ocupării forței de muncă a romilor sunt deficitare în absența unui mecanism public coerent de colectare a datelor, sursele primare fiind cercetări realizate prin eforturile societății civile. Accesul persoanelor de etnie romă pe piața muncii rămâne scăzut. Lipsa de educație, calificarea slabă, oportunitățile limitate și discriminarea pe piața muncii, competențele digitale mai puțin dezvoltate, conduc la o rată de ocupare a forței de muncă a romilor mult sub cea a populației generale. În 2016, potrivit raportului FRA,⁴⁰,

³⁸ Interviu cu Daniela Tarnovschi, consultant FRA și BM, expert în politici publice, online prin Zoom, 28 martie 2022, București.

³⁹ Interviu telefonic cu Marian Daragiu, subsecretar de stat în Ministerul Educației, 30 martie 2022, București.

⁴⁰ Agenția pentru Drepturi Fundamentale, Second Survey on Minorities and Discrimination in the European Union Roma - Selected Results (Al doilea sondaj privind minoritățile și discriminarea în Uniunea Europeană -

ponderea romilor din România care declarau ca activitate principală munca remunerată era de doar 28%, față de 66% în rândul populației majoritare. Pentru femeile rome, ocuparea forței de muncă este și mai dificilă, doar 13% dintre ele fiind angajate în 2016, față de 42% dintre bărbații romi.

În România, aproape 39% dintre persoanele de etnie romă au fost discriminate în căutarea unui loc de muncă din cauza etniei lor, iar 10% au fost discriminate la locul de muncă, potrivit raportului "Sărăcia și ocuparea forței de muncă: situația romilor în 11 state membre ale UE", realizat de FRA.⁴¹ Precaritatea locurilor de muncă ocupate de etnicii romi este evidențiată și de proporția celor care lucrează fără un contract de muncă, (aproape 40% pentru romi, doar 5% pentru populația majoritară), sporind astfel vulnerabilitatea romilor prin excluderea lor din sistemul de asigurări, ceea ce duce la un acces dificil la serviciile publice și, în același timp, crește riscul de abuz din partea angajatorului⁴².

Cu toate acestea, fenomenul discriminării pe piața muncii este subraportat autorităților statului, potrivit raportului de activitate al CNCD: în 2020, doar 4 petiții au fost trimise către CNCD privind discriminarea etnică în accesul la locuri de muncă, iar în 2021 doar 2 cazuri.⁴³ Încrederea scăzută în instituțiile statului și necunoașterea drepturilor sau a modalităților de a acționa în cazuri de discriminare au dus la o stare de fapt în care discriminarea pe piața muncii a romilor și a altor minorități etnice rămâne subraportată și nepedepsită. CNSR subliniază slaba inserție a romilor pe piața muncii din România în comparație cu populația generală; evidențiază diferențele în ceea ce privește sursele de venit între gospodăriile rome și cele non-rome și subliniază provocările specifice ale femeilor rome și ale tinerilor romi, în special ale tinerilor romi din zonele rurale. CNSR evidențiază "șansele semnificativ mai mici" ale tinerilor romi din zonele rurale și ale femeilor rome de a fi incluse în economia formală.

CNSR subliniază, de asemenea, efectele lipsei de competențe și de oportunități ale romilor de a intra pe piața forței de muncă, determinându-i să caute locuri de muncă prost plătite, care nu pot acoperi costul vieții, având astfel un impact asupra frecvenței școlare a copiilor și asupra sănătății familiei. Deși nu este menționat în mod direct ca fiind o provocare în materie de ocupare a forței de muncă, CNSR atrage atenția asupra faptului că, în prezent, combaterea atitudinilor antirome în legislația existentă este insuficientă și că toate domeniile-cheie ale CNSR "trebuie însoțite de măsuri relevante care să abordeze și să facă referire explicită la atitudinile anti-rome"⁴⁴. Excluderea romilor de pe piața muncii reprezintă "un cost economic pentru întreaga societate, prin risipa de capital uman prețios și prin pierderea productivității muncii"⁴⁵, prin urmare, participarea romilor pe piața muncii "este esențială pentru sprijinirea costurilor naționale crescânde aferente, în special celor

---

Rezultate selectate), Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2016, p. 21. A se vedea https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_ro.pdf

⁴¹ Agenția pentru Drepturi Fundamentale, Sărăcie și ocuparea forței de muncă: The situation of the Roma in 11 EU Member States, Roma survey - Data in focus, Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2016, p. 30.

⁴² IRES, Studiu comparativ al nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților strategice de intervenție pentru incluziunea socială a acestora, Raport de cercetare 2019. (Studiu comparativ al nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților de intervenție strategică pentru incluziunea socială a acestora, Raport de cercetare 2019). Raport disponibil la adresa <https://www.agentiainpreuna.ro/wp-content/uploads/2021/11/Studiu-comparativ-al-nevoilor-comunitatilor-de-romi-in-contextul-stabilirii-prioritatilor-strategice-de-interventie-pentru-incluziunea-sociala-a-acestora.pdf>

⁴³ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (National Council for Combating Discrimination), Raport de activitate 2021 (2021 Activity Report), p. 10. A se vedea <https://www.NCCD.ro/wp-content/uploads/2022/04/Raport-de-activitate-NCCD-2021-.pdf> și <https://www.NCCD.ro/wp-content/uploads/2021/04/Raport-de-activitate-NCCD-2020.pdf>

⁴⁴ CNSR, 3.7 Combaterea discriminării și atitudinilor antirome, 3.7.1 Situația existentă.

⁴⁵ CNSR, 3. Politicile existente și cadrul juridic aplicabil. Descrierea situației actuale, 3.4 ocuparea forței de muncă.

privind pensiile și sănătatea"⁴⁶, dar și o oportunitate " de valorificare a unui potențial social și economic pe termen lung".⁴⁷

Pentru a îmbunătăți situația ocupării forței de muncă în rândul romilor din România, CNSR propune trei direcții distincte de acțiune:

1. Dezvoltarea și valorificarea capitalului uman care provine din comunitățile de romi prin programe adaptate în mod consecvent și orientate spre profilul comunităților, ținând cont de specificitățile socio-culturale și regionale.
2. Consolidarea capitalului uman, cu accent pe tinerii și femeile rome din zonele rurale, prin înființarea de centre multifuncționale și îmbunătățirea metodelor de intervenție interinstituțională, în special în comunitățile rurale.
3. Stimularea inserției pe piața muncii a romilor prin intermediul programelor naționale de antreprenoriat și de economie socială.

Pentru prima direcție, CNSR propune: flexibilizarea cadrului de dobândire a unei calificări; creșterea numărului de campanii antidiscriminare în rândul angajatorilor; promovarea beneficiilor financiare legate de statutul de angajator de inserție. CNSR menționează, de asemenea, acțiuni de inițiere, promovare și dinamizare a campaniilor de informare cu privire la programele naționale de ocupare a forței de muncă, implicând, de asemenea, resurse umane active de romi la nivel local.

În ceea ce privește cea de-a doua direcție, CNSR își propune să inițieze, să promoveze și să implementeze un pachet integrat de servicii personalizate pentru persoanele aflate în afara pieței muncii. Printre aceste servicii, se menționează informarea și consilierea profesională, medierea muncii, dar și activități de informare și promovare a intereselor tinerilor cu risc de marginalizare socială în rândul angajatorilor, furnizarea de servicii integrate de către echipe comunitare multidisciplinare. În acest caz, astfel de echipe ar urma să ofere măsuri active de ocupare a forței de muncă sau măsuri educaționale pentru îmbunătățirea calificărilor. De asemenea, se menționează îmbunătățirea legislației privind ucenicia și facilitarea accesului la programele de ucenicie în cadrul programelor naționale implementate de ANOFM, în special pentru tinerii din mediul rural.

Cea de-a treia direcție recomandă inițierea, dezvoltarea și implementarea programelor de economie socială și de antreprenoriat în comunitățile marginalizate pentru a crea locuri de muncă și a crește interesul pentru activități durabile în zonele marginalizate. CNSR identifică structurile responsabile pentru implementarea fiecărei acțiuni/măsuri propuse în cele trei direcții de acțiune (MMPS, ANOFM, CNCD, ME) și deși unele dintre acțiuni propun un termen limită, majoritatea sunt "activități permanente", fără indicatori clari.

De exemplu, printre rezultatele pe care Strategia speră să le obțină în domeniul ocupării forței de muncă se numără "reducerea discriminării etnice pe piața muncii la angajare", "creșterea numărului de locuri de muncă în rândul persoanelor de etnie romă" sau "crearea de locuri de muncă în zonele marginalizate". În ceea ce privește bugetul alocat fiecărei acțiuni, în Strategie se precizează doar că acesta este "în funcție de resursele bugetare (bugetul) aprobate pentru instituțiile responsabile", iar "atingerea obiectivelor va fi asigurată printr-o alocare eficientă și suficientă de resurse prin utilizarea fondurilor de la bugetul de stat, de la bugetele locale, și adițional și defațat din cadrul instrumentelor financiare ale UE sau a altor surse de finanțare"⁴⁸.

2.4. Asistență medicală

Studiile și rapoartele care analizează starea de sănătate a romilor afirmă în unanimitate că starea de sănătate a romilor se deteriorează treptat și că romii continuă să întâmpine

⁴⁶ CNSR, 3. Politici existente și cadrul legal aplicabil. Descrierea situației actuale, 3.4 Ocupare.

⁴⁷ CNSR, 4. Definierea problemelor, 4.1.4. Ocupare

⁴⁸ CNSR, Planul de acțiune pentru Ocupare, OS 3 - Creșterea gradului de ocupare a romilor în concordanță cu cerințele pieței în sensul evoluției profesionale a acestora

probleme atunci când accesează servicii publice de sănătate. Date recente arată că există încă un decalaj în ceea ce privește indicatorii de morbiditate și mortalitate în rândul romilor în comparație cu populația majoritară din România.

CNSR prezintă principalele date de sănătate din raportul IRES⁴⁹, afirmând că există diferențe vizibile între romi și populația majoritară în ceea ce privește starea de sănătate și accesul la serviciile de sănătate:

- a. Lipsa examinării medicale anuale - 39 % dintre romi și 71 % din populația majoritară își fac controlul medical anual;
- b. Înscrierea la medicul de familie - în comparație cu anul 2012, se constată o creștere a numărului de persoane înscrise la medicul de familie în 2018, atât pentru romi, cât și pentru populația majoritară;
- c. Cele mai frecvente boli - boli dentare, cardiovasculare, digestive și oftalmologice, fără diferențe majore între romi și populația majoritară.
- d. Accesul romilor la servicii de sănătate - numărul romilor care susțin că nu au beneficiat de asistență spitalicească de specialitate a scăzut de la 21 % în 2012 la 12 % în 2018.
- e. Diferențe mari în ceea ce privește utilizarea contracepției - cel puțin 10 % între populația majoritară și cea romă; 16 % dintre femeile rome preferă să facă avort, în timp ce în cazul majorității este de 1 %, cu schimbări minore față de 2012;
- f. Supravegherea medicală în timpul sarcinii - mai mică decât în cazul populației majoritare, 18% dintre femeile rome spun că nu au fost niciodată la medic în timpul sarcinii;

De asemenea, CNSR citează un raport al UNICEF⁵⁰ în care se arată că, în 2015, proporția copiilor romi cu vârste cuprinse între 1 și 5 ani care nu au fost vaccinați era de trei ori mai mare decât cea a majorității copiilor nevaccinați, iar situația nu s-a îmbunătățit semnificativ.

Potrivit CNSR cele mai mari provocări în materie de sănătate care afectează romii din România sunt în continuare lipsa controalelor medicale anuale, lipsa asigurării medicale și neînregistrarea la medicii de familie, accesul limitat la serviciile medicale de urgență, frecvența ridicată a bolilor (boli cardiovasculare, digestive, oftalmologice, dentare diverse forme de cancer, boli respiratorii etc.), probleme legate de îngrijirea mamei în timpul sarcinii și a nou-născutului, inclusiv lipsa îngrijirii medicale la naștere, diferențe mari în ceea ce privește utilizarea mijloacelor de contracepție. Dar cea mai importantă problemă care afectează direct populația romă și care este menționată explicit în documentul propus de ANR este accesul limitat la serviciile medicale din cauza discriminării romilor.⁵¹

Problema discriminării romilor în sistemul de sănătate este un subiect frecvent menționat de către reprezentanții societății civile, mai exact relația dintre personalul medical și pacienți care îmbracă diferite forme, și anume: discriminarea directă, când romii sunt refuzați direct de către personalul medical, chiar dacă îndeplinesc toate condițiile pentru a primi îngrijiri medicale, discriminarea indirectă, segregarea pacienților în unitățile spitalicești pe baza etniei și a statutului social⁵². Cu toate acestea, subiectul nu este atractiv pentru oficialii guvernamentali, iar discriminarea împotriva romilor este o

---

⁴⁹ IRES (2018). Studiu comparativ a nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților strategice de intervenție pentru incluziunea socială a acestora (Comparative study of the needs of Roma communities in the context of setting strategic intervention priorities for their social inclusion). Cluj-Napoca: IRES

⁵⁰ ANPDCA, UNICEF România (2017), Prima prioritate: Fără copii invizibili, Disponibil la: <https://www.unicef.org/romania/ro/rapoarte/evaluarea-sumativă-modelului-primă-prioritate-niciun-copil-invizibil>

⁵¹ CNSR, 3. Politici existente și cadrul legal aplicabil. Descrierea situației actuale, 3.5 Sănătate

⁵² Informații prezentate de câțiva dintre reprezentanții societății civile rome.

problemă transversală în noua viziune strategică, care acoperă mai multe domenii de interes. "⁵³

În ceea ce privește provocările, CNSR recunoaște necesitatea de a reduce decalajul de sănătate dintre romi și restul populației, pe baza necesității de a corela date dezagregate pe etnie și includerea acestora în programele naționale de sănătate publică. Experții în sănătate publică menționează necesitatea implementării de programe pentru comunitățile vulnerabile, în special în comunitățile de romi, pentru a crește adresabilitatea membrilor acestor comunități la programele și subprogramele naționale de sănătate publică gestionate atât de Ministerul Sănătății, cât și de Casa Națională de Asigurări de Sănătate, dar pe baza unei cunoașteri temeinice a dimensiunii problemei și a necesității de a colecta date cu respectarea legislației în domeniul protecției datelor cu caracter personal.

O altă provocare lansată de CNSR este responsabilitatea Casei Naționale de Asigurări de Sănătate și a Ministerului Sănătății de a include prevederi specifice privind populația romă pentru a beneficia în mod egal de programele naționale de sănătate preventivă și curativă.

Potrivit reprezentantului MS, cel mai important aspect al noii viziuni strategice este programul de asistență medicală comunitară, care, prin intermediul echipei comunitare, poate contribui la abordarea tuturor problemelor menționate în nota de fundamentare. Echipa de asistență medicală comunitară este importantă pentru comunitățile de romi și din acest motiv trebuie identificate soluții pentru ca autoritățile locale să angajeze mediatori sanitari și asistenți medicali comunitari pentru a oferi servicii membrilor comunității⁵⁴.

În ceea ce privește relevanța măsurilor propuse, opiniile sunt împărțite. Pe de o parte, reprezentanții ANR și MS consideră că măsurile sunt relevante pentru nevoile descrise, iar pe de altă parte, reprezentanții societății civile menționează că aceste măsuri nu sunt suficiente, problemele menționate în nota de fundamentare⁵⁵ fiind mult mai profunde și necesitând o abordare mult mai detaliată.

Un exemplu care ilustrează diferențele de opinie dintre experții din aparatul guvernamental și experții societății civile este subiectul discriminării în accesul la serviciile de sănătate. Subiectul este abordat în nota de fundamentare și are măsuri stipulate în planul de acțiune; printre măsurile propuse se numără dezvoltarea și implementarea unor programe de formare pentru personalul medical și dezvoltarea unui sistem de monitorizare care să conducă la îmbunătățirea standardelor de calitate a serviciilor oferite de furnizorii de servicii de sănătate la nivel comunitar. Din punctul de vedere al experților societății civile, aceste măsuri pot fi însoțite de alte măsuri mult mai bine direcționate, cum ar fi un ghid de practică în domeniul nediscriminării, dezvoltarea unor proceduri de lucru pentru comisiile de etică și Colegiul Medicilor pentru a sprijini experții în procesul de analiză și sancționare a discriminării.

2.5. Locuire, servicii esențiale și justiție de mediu

Asigurarea accesului la o locuință adecvată este o condiție prealabilă pentru exercitarea multor alte drepturi fundamentale, care trebuie să fie acordate oricărei persoane. Cu toate acestea, situația este dificilă, " Proporția familiilor de romi ce locuiesc în gospodării insalubre (cu acoperiș prin care se scurge apă, cu pereți umezi ori cu putregai în ramele ferestrelor sau în podea) este de 32%, iar ponderea celor care acuză poluare, murdărie

⁵³ Interviu cu Daniel Rădulescu, fostul președinte al Agenției Naționale pentru Romi, online, în data de 16 martie 2022, București.

⁵⁴ Interviu cu Lidia Manuela Onofrei, Ministerul Sănătății, Coordonator Național al Activității de Asistență Medicală Comunitară, online, 29 martie 2022, București.

⁵⁵ CNRS, Nota de fundamentare

sau alte probleme ecologice este de 25%. Mai mult de 50% locuiesc în case supraaglomerate, 16.5% trăiesc în clădiri considerate nesigure pentru locuire și 30.3% în clădiri care se află în stare de deteriorare vizibilă"⁵⁶.

Siguranța locuirii se află în centrul problemei, urmată de calitatea și adecvarea locuințelor⁵⁷. Conform studiilor de specialitate, problemele legate de starea locuințelor, evacuarea din locuințele sociale, demolarea caselor construite ilegal pe terenuri publice sau private, lipsa locuințelor pentru tineri sau starea drumurilor și lipsa infrastructurii la nivel comunitar, accesul limitat la locuințe adecvate sunt încă semne ale excluziunii sociale cu care se confruntă un segment important al populației rome.

SNIR anterioară a stabilit ca obiectiv prioritar asigurarea unor condiții decente de trai în comunitățile defavorizate din punct de vedere economic și social, prin abordarea aspectelor legate de proprietatea asupra terenurilor și locuințelor deținute de romi, implementarea programelor de reabilitare a locuințelor în zonele locuite de romi, asigurarea energiei electrice, a apei potabile, a canalizării, a gazului metan, a salubrității, dezvoltarea infrastructurii în comunitățile de romi, clarificarea situației așezărilor informale de romi și dezvoltarea de programe integrate de regenerare urbană și de eradicare a habitatului insalubru. Opinia celor intervievați este unanimă: aceste obiective nu au fost atinse, iar problematica locuirii rămâne în continuare o provocare majoră care necesită o colaborare interinstituțională atât la nivel central, cât și la nivel județean/local⁵⁸.

Raportul de monitorizare al ANR⁵⁹ pentru anul 2018 evidențiază faptul că o parte semnificativă a membrilor comunităților cu romi trăiesc în condiții de viață inadecvate (inumane, degradante): locuințe care abia asigură adăpost împotriva intemperiilor, case supraaglomerate, cu condiții de igienă precare sau chiar mizerabile. În această categorie intră, în special, blocurile de locuințe abandonate, fără instalații și echipamente sanitare, fără ferestre sau uși, cu pereți deteriorați, slab rezistenți la intemperii, spații în care găsim adesea locuitori romi.

Grupul de lucru pentru locuințe pentru romi, înființat de către ANR (2018), a avut ca scop, pe de o parte, identificarea și aplicarea unor soluții eficiente pentru implementarea măsurilor incluse în documentele de politici publice în domeniul locuirii romilor și, pe de altă parte, dezvoltarea unor metodologii de lucru eficiente care să contribuie la prevenirea efectelor negative ale evacuării⁶⁰.

CNSR recunoaște necesitatea unor condiții de trai decente pentru comunitățile de romi⁶¹ prin accesul la infrastructura de transport și utilități, aspecte care depind de bunăvoința și/sau interesul autorităților administrației publice locale, dar foarte adesea și de statutul juridic al așezărilor. Noua viziune a CNSR se bazează pe necesitatea de a include comunitățile de romi în programul național de cadastru al MDLPA. Această măsură este necesară pentru a clarifica statutul juridic al drumurilor de acces în comunități, precum și situația juridică a terenurilor, necesare pentru includerea comunităților de romi în Planurile

---

⁵⁶ CNSR, 3.1 Locuire

⁵⁷ Interviu cu Bogdan Suditu, activist și expert în domeniul locuințelor și dezvoltării, online, 1 aprilie 2022, București.

⁵⁸ A se vedea <http://anr.gov.ro/index.php/anr/rapoarte>

⁵⁹ Agenția Națională pentru Romi, Monitorizare stadiu implementare măsuri regasite în strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020, respectiv HG 18/2015. (Monitorizarea stadiului de implementare a măsurilor regasite în Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020, respectiv HG 18/2015). Disponibil la http://www.anr.gov.ro/docs/Site2018/Rapoarte/HG18-2015/1.%20Raport%20anual%202017%20monitorizare%20HG18_2015.pdf

⁶⁰ Idem

⁶¹ CNSR, 4.2.1.2 Infrastructură

de Dezvoltare Locală, pentru accesul la fondurile pentru infrastructura mică și pentru accesul la utilitățile publice.

Totodată, CNSR menționează necesitatea responsabilizării autorităților județene/locale, nivel care are competența legală exclusivă de a aborda problemele identificate, de a le prioritiza și de a le rezolva, ceea ce indică faptul că, în documentarea noii strategii, ANR a înțeles noile provocări în ceea ce privește locuințele și infrastructura mică. Planul de acțiune pentru locuire⁶² propus de CNSR conține măsuri concrete bazate pe nevoile reale ale comunităților de romi și menționează necesitatea de a completa măsurile adresate populației rome cu alte programe și strategii în domeniul locuirii.

Textul pus în dezbateră publică de către ANR a stârnit o serie de reacții din partea experților MDLPA care contravin principiilor de redactare a unui document de politici publice. De exemplu, propunerea de a implementa un program național de locuințe sociale de care să beneficieze și membrii comunităților vulnerabile de romi a creat numeroase dezbateri în rândul specialiștilor MDLPA, considerând că un program național de construcție de locuințe sociale pentru romi este o măsură discriminatorie.⁶³

Dreptul la locuință este, de asemenea, garantat constituțional prin Legea locuinței 114/1996, care stipulează că fiecare cetățean are dreptul la o locuință și că construcția de locuințe este un obiectiv major legat de interesul național pe termen lung. În România, multe municipalități locale au adoptat politici de locuințe sociale care exclud solicitanții și/sau membrii de familie ai acestora care ocupă sau au ocupat proprietăți aflate în proprietatea statului român sau a municipalității locale. Pe lângă această excludere, solicitanții care locuiesc în locuințe informale, au un nivel de educație mai scăzut sau sunt necăsătoriți obțin un punctaj mai mic decât solicitanții cu locuințe oficiale, cu studii superioare și care sunt căsătoriți.⁶⁴ Aceste criterii de eligibilitate și sisteme de punctaj, elaborate și adoptate de consiliile locale, nu asigură un acces egal la locuințe sociale, în special pentru romi, care sunt frecvent victime ale evacuărilor forțate. Deși aparent neutre, acestea au un efect disproporționat asupra romilor, ceea ce constituie o discriminare indirectă împotriva romilor în ceea ce privește accesul la locuințe sociale.

Putem observa diferențe majore în comparație cu strategiile anterioare: noul proiect CNSR subliniază necesitatea unei documentări mai bune și mai prompte a problemelor legate de locuire, cu accent pe identificarea de soluții alternative de locuire pentru romii din zonele de risc și cu risc de evacuare. De asemenea, zona de locuire este tratată separat de zona de infrastructură mică, care trebuie abordată în mod diferit, cu implicarea tuturor factorilor de decizie, de la nivel central până la nivel local. De asemenea, merită menționată inițiativa de creare a unei hărți a zonelor cu risc de evacuare, ca instrument util pentru strategiile de dezvoltare pe termen lung și pentru planurile de incluziune a romilor, precum și pentru programele de finanțare pentru componenta de locuire.⁶⁵

România este în urmă atât în ceea ce privește politicile, cât și în ceea ce privește retorica la nivelul politicianilor și al OSC-urilor, în special în ceea ce privește justiția de mediu, iar CNSR nu include problemele de mediu ca atare. Cu toate acestea, CNSR include măsuri care promovează includerea comunităților marginalizate de romi în programele naționale

⁶² CNSR, planul de acțiune pentru locuire și infrastructură, Obiectivul specific 1 Îmbunătățirea condițiilor de locuire a membrilor comunităților vulnerabile cu romi

⁶³ Idem.

⁶⁴ A se vedea: Obligatia de a nu discrimina. Ghid pentru autorități publice locale în vederea elaborării de criterii nediscriminatorii de atribuire și pentru îndeplinirea sarcinilor acestora cu privire la locuințe sociale, (The obligation to not discriminate. Ghid pentru autoritățile publice locale în vederea elaborării criteriilor de atribuire nediscriminatorie și a îndeplinirii atribuțiilor privind locuințele sociale), elaborat de Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi (2021). Disponibil la adresa <https://romacenter.ro/wp-content/uploads/2021/02/01-GHID-OBLIGATIA-DE-A-NU-DISCRIMINA-PRIN-POLITICILE-LOCATIVE.pdf>

⁶⁵ CNSR, planul de acțiune pentru locuire și infrastructură, Obiectivul specific 1 Îmbunătățirea condițiilor de locuire a membrilor comunităților vulnerabile cu romi

de conectare a locuințelor la rețelele de utilități (electricitate, apă și canalizare), o atenție deosebită fiind acordată asigurării accesului la apă potabilă.⁶⁶

2.6. Protecția socială

Rata sărăciei absolute calculată de Banca Mondială pe baza datelor din 2013 a fost de aproximativ 33,1% pentru populația romă, față de 3,4% pentru populația non-romă⁶⁷, în timp ce în 2011 datele arătau că aproximativ 90% dintre gospodăriile romilor se confruntau cu probleme materiale grave. În timp ce un procent atât de mare de romi sunt afectați de sărăcie, sistemul de protecție socială din România nu este încă echipat pentru a-i ajuta să își mențină un nivel de trai minim. De asemenea, sărăcia împiedică accesul chiar și la cele mai elementare servicii de sănătate, educație și asistență socială. Responsabilitatea este plasată în sarcina autorităților locale - multe dintre acestea nu au resursele umane, cunoștințele sau fondurile necesare pentru a răspunde în mod adecvat nevoilor foarte complexe ale romilor din comunitățile lor, în special în zonele rurale și orașele mici.

Romii se confruntă, de asemenea, cu discriminarea pe piața muncii, iar majoritatea romilor care trăiesc în zonele rurale se confruntă cu oportunități limitate de angajare și, prin urmare, cu dificultăți în obținerea unui venit decent. Sursele obișnuite de venit pentru romii șomeri sunt locurile de muncă zilnice sau sezoniere în agricultură sau în construcții, sau activități independente informale, cum ar fi culesul și vânzarea de fructe de pădure și ciuperci, confecționarea de măști și coșuri etc. sau locuri de muncă pe piața neagră, în special în domenii cum ar fi lucrările de construcții. În 2016, 4 din 10 romi trăiau într-o gospodărie cu o intensitate scăzută a muncii, iar 64% dintre tinerii romi se aflau în categoria NEET, o pondere mult mai mare în comparație cu media națională. Migrația pentru a găsi surse de venit în străinătate este de 29% pentru romi, față de 18% pentru populația majoritară; 10% dintre familiile de romi includ copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate, față de 4% pentru populația majoritară. Aproximativ 60 % din toate comunitățile de romi din mediul rural sunt sărace, în comparație cu comunitățile de romi din mediul urban, care au o forță de muncă ceva mai educată, deși încă slab calificată.⁶⁸

În ceea ce privește venitul minim garantat, se estimează că 25% din familiile de romi sunt beneficiare ale sistemului, cu o proporție mai mare în zonele rurale⁶⁹. Venitul minim garantat este de aproximativ 32 de euro pe lună pentru o persoană, în timp ce pentru o familie de cinci persoane ajunge la aproximativ 120 de euro. După cum au menționat liderii romi intervievați, în ciuda șanselor lor limitate, romii au aceleași aspirații ca și non-romii, pentru ei înșiși și pentru copiii lor. Cu toate acestea, când se compară beneficiile educației obligatorii, de exemplu, cu supraviețuirea zilnică a familiei, prioritățile conflictuale vor determina mulți tineri romi să sacrifice școala pentru muncă și a asigura supraviețuirea membrilor familiei. Accesul adecvat la resurse și informații poate preveni această situație.

---

⁶⁶ CNSR, Anexa 1, OS 1 Plan de acțiune - Îmbunătățirea condițiilor de locuire a membrilor comunităților vulnerabile cu romi

⁶⁷ Banca Mondială, (coord. Emil Teșliuc, Vlad Grigoraș, Manuela Stănculescu), Studiu de fundamentare pentru Strategia privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020, p. 39. Disponibil la http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/SF_BancaMondiala_RO_web.pdf

⁶⁸ Banca Mondială, (coord. Emil Teșliuc, Vlad Grigoraș, Manuela Stănculescu), Studiu de fundamentare pentru Strategia privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020, p. 39. Disponibil la http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/SF_BancaMondiala_RO_web.pdf

⁶⁹ Cercetarea Socioromap. Pentru mai multe informații despre astfel de statistici, consultați <https://socioromap.ro/content/date-statistic>

În ciuda accesului redus la servicii de sănătate de calitate, la educație și la oportunități de realizare venituri, părinții romi doresc ca copiii lor să urmeze cel mai înalt nivel de educație: aproximativ 73% dintre părinții romi doresc ca toți copiii lor să termine cel puțin școala gimnazială și liceul, în comparație cu 92% dintre părinții ne-romi care locuiesc în apropiere. În ceea ce privește locurile de muncă, romii care au un loc de muncă se declară mult mai fericiți și mai mulțumiți de condițiile lor de trai decât cei fără un loc de muncă, în timp ce 74% dintre bărbații romi și 76% dintre femeile romi declară că preferă "un loc de muncă stabil, dar mai puțin bine plătit" unui loc de muncă care le oferă "venituri mai mari, dar mai puțină siguranță și stabilitate".⁷⁰

Accesul la programe de asistență de tip "plasă de siguranță" este destul de răspândit în rândul gospodăriilor de romi, dar acestea rămân semnificativ sub pragul sărăciei. Nouă din 10 gospodării de romi au acces la cel puțin un program de protecție socială în România, dar 3 din 5 gospodării de romi au cea mai slabă distribuție a veniturilor⁷¹. Deși programele de asistență de tip "plasă de siguranță" sunt destinate celor mai săraci, fragmentarea și slaba dezvoltare a actualelor programe de asistență socială, inclusiv formula acestora, care tinde să reducă generozitatea pentru gospodăriile mai mari, reduc eficacitatea acestora în combaterea sărăciei în rândul gospodăriilor de romi.

Nivelurile ridicate de șomaj și instabilitatea locurilor de muncă nu numai că limitează veniturile și mențin sărăcia adulților, dar afectează și copiii, ducând la absenteism și la părăsirea timpurie a școlii, la malnutriție și la boli cronice. Mai mult, acestea perpetuează șansele reduse pe piața muncii cu care se confruntă romii. Din cauza veniturilor scăzute și instabile din muncă, multe familii de romi ajung să se bazeze doar pe alocațiile pentru copii și pe surse informale sau cu venituri mici.

În plus, sistemul "plasei de siguranță" descurajează beneficiarii care nu se mai simt motivați să caute un loc de muncă, deoarece primesc anumite scutiri fiscale și beneficii sociale semnificative, în special pentru cei care câștigă salariul minim sau lucrează cu jumătate de normă. Indemnizațiile de șomaj, care nu sunt foarte generoase, sunt deseori oprite brusc atunci când oamenii încep să lucreze legal, iar aceste componente inadecvate ale sistemului de protecție socială creează o capcană pentru inactivitate în familii cu venituri mici, dintre care cele mai multe sunt de etnie romă.⁷²

Nu există dovezi riguroase și sistematice care să informeze politicile de incluziune socială a populației romi cu privire la ceea ce funcționează, ceea ce nu funcționează și de ce, deși societatea civilă europeană pledează de mult timp pentru dezvoltarea de politici publice bazate pe dovezi pentru a sprijini incluziunea socială. Părțile interesate (agenții de stat, primării, organizații ale societății civile, finanțatori) din Europa de Est nu dispun, de obicei, de informații sau dispun de foarte puține informații cu privire la faptul dacă eforturile de elaborare a politicilor în cauză au avut sau nu un impact asupra vieții comunităților de romi. Prin urmare, încă nu sunt disponibile informații despre motivele pentru care impactul asupra incluziunii este atât de precar, iar acestea trebuie obținute printr-o evaluare riguroasă a inițiativelor.

CNSR nu abordează direct problema protecției sociale, dar abordează indirect problema ocupării forței de muncă și a formării profesionale, a lipsei de calificare și a oportunităților de inserție pe piața muncii, ceea ce duce la imposibilitatea de a acoperi costurile pentru utilitățile și întreținerea locuinței, la imposibilitatea de a asigura traiul zilnic (hrană,

⁷⁰ Idem

⁷¹ Idem

⁷² Banca Mondială (Emil Teșliuc, Vlad Grigoraș, Manuela Stănculescu, coord), Ce este necesar pentru realizarea incluziunii romilor din România?, (What is needed for the inclusion of Roma in Romania?), 2014. Disponibil la <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/romania/Summary%20Report%20RomanianAchievingRoma%20Inclusion%20RO.pdf>

îmbrăcăminte), cu consecințe asupra participării școlare a copiilor și asupra sănătății familiei.

În ceea ce privește măsurile, CNSR include printre măsurile pentru " Creșterea gradului de ocupare a romilor în concordanță cu cerințele pieței, în sensul evoluției profesionale a acestora", unele măsuri privind dezvoltarea și valorificarea capitalului uman din comunitățile de romi, dar și modificarea cadrului legislativ pentru acordarea de stimulente fiscale sau subvenții pentru întreprinderile cu activități durabile în zonele marginalizate, în special în zonele rurale în care locuiesc tineri romi și femei, precum și în zonele cu așezări informale.

2.7. Servicii sociale

În general, serviciile sociale abordează anumite probleme și situații de viață care necesită o intervenție socială profesionistă, iar sistemul românesc a dezvoltat servicii sociale pentru grupuri vulnerabile, fără a lua în considerare etnia ca și criteriu. Prin urmare, romii nu sunt incluși în mod explicit în programele generale de incluziune socială, concentrându-se în schimb pe anumite tipuri de dezavantaje/vulnerabilități. Mai mult, pentru mai multe servicii sociale, sistemul subcontractează prestarea serviciilor către OSC și alte structuri cu scop lucrativ, pe baza acreditării serviciilor și a standardelor de costuri (de exemplu, pentru copiii cu probleme de sănătate sau cu dizabilități, vârstnici, adulți cu dizabilități etc.). CNSR nu abordează serviciile sociale ca o prioritate, lăsând serviciile sociale generale să se ocupe de această problemă.

Pe de altă parte, există o lipsă gravă de mediatori comunitari romi care pot implementa intervenții multiple - ajutându-i pe romi să aibă acces la mai multe servicii sociale, acționând ca o punte între comunitățile de romi, reprezentanții publici și comunitățile non-rome, compensând lipsa de comunicare și promovând conștientizarea și înțelegerea reciprocă. Romii au nevoie de o mai bună calitate și acoperire a serviciilor sociale (asistență medicală, colectarea deșeurilor, aplicarea legii în cartier, activități pentru tineri, mentorat, consiliere, activități recreative). O altă problemă gravă și comună este violența împotriva femeilor. Potrivit Rețelei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor, în România, 426 de femei și fete au fost ucise de un membru al familiei în ultimii 8 ani. Mii de alte fete și femei au suferit traume fizice, psihice sau sexuale. Statul român are obligația constituțională de a garanta tuturor femeilor și fetelor, fără nicio discriminare, dreptul la o viață în siguranță. Fiecare caz de violență domestică și de gen arată eșecul statului de a garanta drepturile fundamentale.

Sistemul informatic de monitorizare electronică a agresorilor a început să fie operațional în martie 2022 și va funcționa ca pilot timp de 3 ani doar în București, nefiind disponibil în toate județele din România. În tot acest timp, mult prea multe femei și fete își vor pierde viața, chiar dacă există un ordin de protecție împotriva agresorilor lor. Familia romă este un loc de apartenență, autoconservare și protecție. În același timp, familia poate fi și este într-adevăr un loc în care există un control social puternic care limitează libertatea și autonomia femeilor, crescând riscul de violență împotriva lor. Nu putem discuta despre incluziunea unui grup vulnerabil, cum este comunitatea romă, decât dacă oferim sprijin și acționăm pentru toți membrii comunității, indiferent dacă sunt copii, femei, bărbați etc.

Strategia abordează problema locuințelor sociale, accesul limitat al romilor la serviciile sociale și oferă date alarmante privind nivelul de trai al majorității celor identificați ca romi, sub toate aspectele posibile: nivelul de trai, civilizația, nivelul de educație, accesul la servicii sociale și de sănătate etc. Cu toate acestea, nu există un capitol dedicat exclusiv serviciilor sociale, cu măsuri pentru acestea. În schimb, măsurile mai degrabă generale sunt incluse în domeniile legate de sănătate, ocuparea forței de muncă și locuințe.

Studiile comunitare arată că există legături cumulative și care se consolidează reciproc între segregarea rezidențială și accesul redus la locuri de muncă și servicii sociale, ceea ce este alarmant, având în vedere că 56% dintre familiile de romi trăiesc în comunități segregate.⁷³ Zonele marginalizate tind să aibă un acces deficitar la infrastructură de calitate, educație, servicii sociale și de sănătate, în primul rând ca urmare a neglijenței administrative. Cu toate acestea, în zonele marginale, este obligatoriu să se asigure accesul la servicii de bază la nivel local, dintre care cele mai importante sunt dispensarele medicale, creșele și punctele de acces la servicii sociale. Amplasarea școlilor este un subiect intens dezbătut, deoarece amplasarea unei școli într-o zonă marginalizată din punct de vedere etnic duce la segregarea școlară.

CNSR prezintă unele dintre problemele femeilor rome, cum ar fi educația insuficientă, lipsa accesului la asistență medicală, în special pentru femeile însărcinate, și participarea scăzută pe piața muncii. Cu toate acestea, perspectiva de gen din cadrul CNSR privind femeile rome este într-adevăr problematică, femeile rome fiind menționate doar în cadrul măsurilor legate de educație, sănătate și ocuparea forței de muncă.

2.8. Protecția copilului

Nu există date oficiale cu privire la numărul de copii romi care beneficiază de servicii de protecție, instituțiile statului negând colectarea datelor dezagregate pe criterii etnice. Puținele date care există sunt furnizate de societatea civilă, care afirmă că în sistemul instituțional de protecție, copiii romi sunt suprareprezențați. Un raport al ERRC arată că "în județele analizate în care romii reprezintă mai puțin de 15% din populația totală, s-a estimat că aproape 60% dintre copiii luați în grija statului în aceste județe sunt romi (sau "semi-romi")⁷⁴. UNICEF a constatat în 2005 că peste 60% dintre copiii abandonați în instituțiile medicale erau de origine romă⁷⁵, iar ERRC în 2011 a declarat că, potrivit specialiștilor din sistemele de protecție, 28% dintre copiii care trăiesc în plasament erau romi, iar despre copiii din centrele de plasament s-a indicat că 40% dintre aceștia erau romi.⁷⁶

Cauzele pentru care copiii romi intră în sistemul de protecție sunt multiple și interrelaționate, implicând atât factori socio-economici, cât și discriminare rasială. Potrivit unui studiu realizat de ERRC, 50% dintre copiii romi sunt instituționalizați din cauza sărăciei, lipsa locurilor de muncă, condiții de trai și asistență medicală necorespunzătoare, sau din cauza structurii gospodăriei, abandonului copiilor în maternități și a migrației părinților. Menținerea numărului mare de copii romi în sistemul de protecție are cauze multiple. Din perspectiva autorităților, principalele cauze sunt legate de neîndeplinirea de către familiile biologice a standardelor impuse de lege pentru reîntregirea familiei, care sunt foarte ridicate și nerealiste. Copiii romi sunt deseori victime ale abuzurilor fizice în cadrul sistemului instituțional și sunt victime ale discriminării multiple/intersecționale (educație, angajare și asistență medicală), atât din cauza etniei lor, cât și a statutului de copii instituționalizați. De asemenea, majoritatea copiilor romi instituționalizați manifestă negarea identității etnice din cauza lipsei de conștientizare, negarea sau respingerea familiilor biologice.

⁷³ Banca Mondială (Emil Teșliuc, Vlad Grigoraș, Manuela Stănculescu, coord), Ce este necesar pentru realizarea incluziunii romilor din România?, (What is needed for the inclusion of Roma in Romania?), 2014. Disponibil la <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/romania/Summary%20Report%20RomanianAchievingRoma%20Inclusion%20RO.pdf>

⁷⁴ ERRC. (2021). Blighted Lives: Romani Children in State Care [Text]. Centrul European pentru Drepturile Romilor ERRC, p. 63. Disponibil la: <http://www.errc.org/reports--submissions/blighted-lives-romani-children-in-state-care>

⁷⁵ UNICEF, Situația abandonului de copii în România (București, martie 2005), p. 77.

⁷⁶ European Roma Rights Center, Condamnați pe viață, Budapesta, 2011, disponibil online la http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/condamnați-pe-viața-20-june-2011.pdf.

În plus, o serie de rapoarte și studii identifică copiii romi ca fiind victime ale diferitelor forme de violență, inclusiv violență sexuală, cum ar fi căsătoriile timpurii, traficul de copii sau alte forme de violență. În raportul Departamentului de Stat al SUA din 2021 privind traficul de persoane se afirmă că fenomenul exploatarei copiilor romi pentru trafic sexual și cerșetorie rămâne insuficient raportat de către autorități. În ceea ce privește căsătoriile timpurii, Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014-2020 precizează că aproximativ 28% dintre copiii/tinerii romi cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani sunt căsătoriți, dar nu prevede măsuri concrete sau acțiuni strategice care să abordeze problema căsătoriilor timpurii.⁷⁷

Problema violenței împotriva copiilor romi a fost identificată și la nivelul UE, Parlamentul European subliniind vulnerabilitatea ridicată a comunităților rome la toate formele de trafic și exploatare, în special a femeilor și copiilor, și a solicitat Comisiei și statelor membre să elaboreze măsuri specifice de combatere a traficului, precum și să colecteze statistici privind victimele traficului de persoane în funcție de originea lor etnică.⁷⁸

În cadrul strategic al UE, Comisia solicită statelor membre să includă în cadrul lor strategic național măsuri de "protecție a femeilor, copiilor și tinerilor prin strategii de combatere a criminalității, cum ar fi traficul de persoane, inclusiv a tuturor formelor de exploatare, după caz (exploatare sexuală, exploatare prin muncă, cerșetorie forțată și exploatarea prin pentru simularea căsătoriilor forțate) și să le permită accesul la asistență, sprijin și protecție".

Din păcate, CNSR nu identifică probleme care să fie abordate în domeniul protecției copilului și nici nu prevede măsuri specifice domeniului, în contextul normelor de protecție a copilului, prestațiilor sociale, structurilor administrative și al programelor generale coerente.

2.9. Promovarea (conștientizării) artei, culturii și istoriei romilor

Una dintre componentele indicate ca fiind extrem de importante de către persoanele intervievate a fost legată de cunoașterea de către romi a culturii, istoriei și tradițiilor lor. Dincolo de revizuirea și îmbunătățirea programelor școlare și de includerea de date istorice despre romi, un alt aspect important este lipsa unor repere culturale, istorice și artistice, cum ar fi Teatrul de Stat al Romilor, Muzeul Național al Culturii și Istoriei Romilor sau Institutul Național pentru Cercetarea și Conservarea Culturii și Istoriei Romilor. Această reprezentare culturală a instituțiilor romilor va necesita un mecanism interinstituțional larg de colaborare, care nu este încă suficient consolidat, dar și o poziție omogenă și unitară a OSC-urilor rome față de aceste instituții.⁷⁹ Abordarea comunităților rome de către politicile de stat s-a bazat mai degrabă pe vulnerabilitate, romii fiind considerați mai degrabă un grup social decât o minoritate, opinie exprimată de mai mulți reprezentanți ai societății civile rome.

În plus, lipsa unor măsuri concrete de promovare a culturii romilor a consolidat și mai mult formarea unei mentalități colective bazate pe stereotipuri și prejudecăți ale populației majoritare, care duce la distanțare socială, discriminare și rasism. Până la rasismul instituțional e doar un pas, atâta timp cât majoritatea funcționarilor publici, a factorilor de

---

⁷⁷ Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014-2020, p. 25.

⁷⁸ Parlamentul European, Comisia pentru libertăți civile, justiție și afaceri interne, Comisia pentru drepturile femeii și egalitatea de gen, Raport privind punerea în aplicare a Directivei 2011/36/UE privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, 1.2.2021, disponibil la https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0011_RO.html.

⁷⁹ Interviu cu Mihai Neacșu, director al Centrului Național de Cultură a Romilor, 25 martie 2022, București.

decizie, a experților au o mentalitate afectată de prejudecăți și stereotipuri, abordarea comunităților romi va fi diferențiată și discriminatorie.

Găsim în CNSR măsuri specifice de promovare a limbii romani sau a importanței recunoașterii diversității comunităților de romi. Toate aceste aspecte sunt incluse și explicate în Strategie. În plus, se poate remarca o prezentare a problemei din perspectiva societății civile.⁸⁰

În cadrul CNSR, un obiectiv specific este " Susținerea cercetării, conservării și promovării patrimoniului cultural rom și al identității romi."⁸¹ Pe de o parte, planul de acțiune include măsurile necesare prin care romii se pot manifesta ca minoritate:

- înființarea Muzeului Istoriei și Culturii Romilor (MICR);
- înființarea Teatrului Rom de Stat ;
- înființarea Institutului Național de Cercetare și Conservare a Culturii și Istoriei Romilor;
- promovarea limbii romani și a meșteșugurilor tradiționale ale romilor, dar și măsuri de promovare a producției editoriale și a producțiilor culturale moderne cu tematică romă etc.

Astfel de măsuri sunt cerute de mult timp de liderii romilor și de comunitatea de cercetători, dar vor avea nevoie de alocări bugetare, iar în contextul actual, astfel de măsuri ar putea să nu fie considerate prioritare pe agenda publică, influența politică a romilor fiind slabă. Pe de altă parte, există și măsuri care vizează reconcilierea și recunoașterea sclaviei, Holocaustului și asimilării romilor, precum și revizuirea programelor școlare pentru a preda elemente specifice traumelor istorice cu consecințe negative pentru romi, înființarea de programe de burse de studiu/cercetare pentru cercetătorii romi, promovarea istoriei romilor prin amplasarea Monumentului Sclaviei Romilor⁸² .

---

⁸⁰ CNSR, 4.1.6.1 Identitatea, tradițiile și patrimoniul cultural al minorității romi.

⁸¹ CNSR, 5. Obiectivele strategiei

⁸²CNSR, Anexa 5 - Susținerea cercetării, conservării și promovării patrimoniului cultural rom și a identității culturale romi.

3. EFICACITATEA AȘTEPTATĂ

3.1. Coerența cu politicile interne și europene conexe

CNSR face referire la mai multe documente programatice și strategii naționale și europene, precizând că "este o strategie intersectorială care face legătura între principalele documente rezultate din Semestrul European 2020, și anume Strategia anuală de dezvoltare durabilă, Raportul de țară și Recomandările specifice de țară".⁸³ De asemenea, se adaugă că Strategia "ia în considerare rezultatele obținute prin implementarea" altor strategii naționale (incluziune socială și reducerea sărăciei, ocuparea forței de muncă, formare profesională, părăsirea timpurie a școlii, învățarea pe tot parcursul vieții, protecția și promovarea drepturilor copilului).

Referirea CNSR la alte strategii și programe naționale⁸⁴ este mai degrabă o chestiune de discurs: este recunoscută necesitatea corelării CNSR cu alte strategii sectoriale existente, dar fără a oferi o abordare holistică și concretă a altor strategii și programe naționale, acesta rămâne la nivel de viziune, în timp ce celelalte strategii menționate trebuie, de asemenea, actualizate, fiind aplicabile pentru perioada 2014 - 2020. CNSR, prin Guvernul României, "își asumă indicatorii specifici" pentru romi care să fie "introduși și corelați cu Strategiile sectoriale existente, respectiv în Programele Naționale deja finanțate"⁸⁵. Abordarea corelativă a strategiilor rămâne o problemă pentru structurile publice centrale din România. Rolul și funcționalitatea CIIMES fiind puse sub semnul întrebării⁸⁶ chiar și de către oficialii de la nivel înalt, fiecare minister fiind concentrat pe domeniul său, fără a avea o imagine de ansamblu⁸⁷,

Responsabilitatea pentru coordonarea și monitorizarea CNSR

Din perspectiva nivelului de autoritate și de sprijin al instituțiilor responsabile de punerea în aplicare a CNSR și a poziționării adecvate a acestora în structura guvernamentală, rolurile și responsabilitățile CIIMES ANR și PNCR ar trebui stabilite în mod clar, iar resursele alocate în consecință. PNCR (3 angajați permanenți și 2 angajați contractați) funcționează în cadrul MIPE, în cadrul Serviciului de evaluare programe și politici de coeziune socială, ca structură de sprijin pentru îndrumare metodologică și sprijin pentru autoritatea de management pentru POCU. PNCR⁸⁸ participă la monitorizarea implementării măsurilor planificate în CNSR, coordonează actualizarea obiectivelor, formulează propuneri de revizuire a FNSR, raportează Comisiei Europene și, nu în ultimul rând, promovează integrarea aspectelor legate de romi în toate programele finanțate de FESI. În plus, este responsabil pentru diseminarea exemplarelor de bune practici în acest domeniu, astfel încât să poată fi dezvoltate abordări inovatoare legate de implementarea CNSR.

Formal, PNCR este o structură de profil inferior în comparație cu ANR, fără putere reală, un "punct de contact" și este privită cu un grad ridicat de scepticism de către reprezentanții organizațiilor societății civile. Scepticismul derivă din componența echipei, care nu este cunoscută, și nu este cunoscut nici dacă experții care lucrează acolo sunt de etnie romă, nici rolul concret al PNCR. În timp ce Platforma PNCR, care își propune să construiască o comunitate de specialiști și experți în domeniu, atât romi, cât și persoane care lucrează cu

---

⁸³ CNSR, 2. Principii și viziune

⁸⁴ CNSR, 2. Principii și viziune

⁸⁵ CNSR, 2. Principii și viziune

⁸⁶ Interviu cu Lidia Manuela Onofrei, Ministerul Sănătății, Coordonator Național al Activității de Asistență Medicală Comunitară, online, 29 martie, București.

⁸⁷ Interviu telefonic cu Marian Daragiu, Subsecretar de stat, Ministerul Educației, 30 martie, 2022, București.

⁸⁸ A se vedea <https://pn-cr.fonduri-ue.ro/home-7/>

romii, este încă necunoscută și destul de dificil de accesat⁸⁹. Reprezentanții ANR au subliniat faptul că PNCR poate fi o resursă importantă pentru monitorizarea CNSR, mai ales în ceea ce privește accesul la date dezagregate privind proiectele de incluziune socială. Acestea includ actualul POCU 2014-2020 și alte programe de finanțare, dar și din perspectiva noului cadru financiar 2021-2027, în special POEO și POIDS.

Am constatat că implicarea în acest proces de elaborare a strategiei a unor instituții centrale (MS, ME și MDLPA), a fost rezultatul unor relații profesionale și personale fructuoase, construite după mulți ani de colaborare între persoanele implicate, mai degrabă decât îndeplinirea de către cei responsabili a atribuțiilor lor⁹⁰. Implicarea autorităților regionale și județene în implementarea CNSR este prevăzută în Anexa 1 - Cadrul instituțional pentru implementarea CNSR, unde sunt descrise fiecare dintre organismele relevante pentru implementare și responsabilitățile acestora, precizându-se activitățile pe care experții BJR și experții locali ar trebui să le desfășoare pentru a îndeplini această misiune.

CNSR⁹¹ menționează că un rol important va fi jucat de alte structuri și agenții naționale⁹². De asemenea, CNCD poate contribui indirect la promovarea principiului nediscriminării romilor. Abordarea propusă pentru implicarea autorităților regionale și locale vizează consolidarea subsidiarității, care va fi realizată în funcție de partajarea competențelor specifice și va asigura un proces decizional cât mai aproape de cetățean. Astfel, am putea considera că noul CNSR vine cu o abordare complexă, responsabilizând autoritățile publice locale în elaborarea și implementarea, în colaborare cu instituțiile deconcentrate și descentralizate, a unor măsuri distincte de incluziune socială a romilor în cadrul strategiilor de dezvoltare locală, aceasta fiind una dintre cele patru direcții strategice majore pe care CNSR le urmărește în noua sa viziune.

3.2. Calitatea planului

În cadrul CNSR, se menționează că "La nivelul autorităților județene și locale, măsurile de implementare ale SNIR 2022-2027 vor fi detaliate și adaptate condițiilor specifice, concretizate în planuri de acțiune județene și locale, care vor ține seama de corelarea integrată între domeniile de intervenție, astfel încât să răspundă nevoilor atât ale comunității, cât și ale fiecărei familii ce face parte din aceasta."⁹³ Concluzia imediată este că CNSR nu a elaborat un set clar de indicatori specifici de implementare și lasă mai degrabă la latitudinea autorităților locale și județene să implementeze acțiuni concrete și măsurabile, prin planuri de acțiune specifice locale și județene, așa cum se recomandă. O analiză a planurilor de măsuri arată că formulările utilizate în prezent în secțiunea de termene din acestea, sunt de tipul: activități anuale, permanente, raportări semestriale la 30 iunie și 31 decembrie, menționarea unor repere strict anuale etc. Este dificil de evaluat dacă astfel de termene sunt realiste, la care se adaugă caracterul general al măsurilor concrete propuse, multe dintre acestea fiind mai degrabă recomandări decât sarcini clare care trebuie îndeplinite de structurile responsabile.

CNSR nu are o secțiune dedicată identificării și analizei riscurilor potențiale, deși astfel de riscuri există. Poate că cel mai vizibil risc este cel legat de asigurarea finanțării CNSR, care

⁸⁹ A se vedea <https://pncr.fonduri-ue.ro/log-in/>

⁹⁰ Interviu cu Daniel Rădulescu, fost președinte al ANR, online, 16 martie 2022, București.

⁹¹ CNSR, 7.2.1. Coordonarea implementării SNIR

⁹² Dor exemplu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES), Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopții (ANDPDCA), Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară (ANCPPI), Autoritatea Națională pentru Calificări (ANC), Avocatul Poporului (AP), Ministerul Public (MP), Casa Națională de Pensii Publice (CNPP), Casa Națională de Asigurări de Sănătate (CNAS), Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP), Inspectoratul General al Poliției Române (IGPR), Inspectoratul General al Jandarmeriei Române (IGJR), Centrul Național de Cultură a Romilor "Romano-Kher" (CNCR).

⁹³ CNSR, 6. Schimbări așteptate

arată o discrepanță clară între textul generos al strategiei și capacitatea reală de a aloca și accesa fondurile necesare implementării măsurilor din planurile de acțiune. În perioada următoare, se așteaptă ca România să înceapă să utilizeze fondurile PNRR, fonduri europene din programarea financiară multianuală 2021-2027, sume relativ mari pentru care probabil nu există suficientă capacitate de absorbție la nivelul autorităților locale, regionale și centrale.

Trebuie creat un mecanism de asistență tehnică pentru comunitățile vulnerabile, pentru administrațiile locale cu resurse și capacități limitate, specific comunităților subdezvoltate și vulnerabile. Riscul este mai mare în ceea ce privește utilizarea fondurilor disponibile în lipsa unui astfel de mecanism de sprijin diferențiat pentru structurile administrației publice. Nu ne putem aștepta la același nivel profesional de la Primăria unui municipiu, reședință de județ, și de la Primăria unei localități mici din mediul urban sau rural. Decalajul dintre capacitățile lor este semnificativ, în avantajul administrațiilor mai mari care au acces la personal mai bine pregătit, la resurse financiare mai mari, la posibilitatea de a contracta servicii de consultanță, etc.⁹⁴ Începând cu prima CNSR adoptată în 2001 și continuând cu celelalte versiuni adoptate, toate rapoartele privind stadiul implementării și realizările au fost mai degrabă critice, iar riscul unui impact scăzut al noii strategii este unul major.

3.3. Finanțare

Planurile de măsuri din CNSR nu oferă informații clare cu privire la estimarea bugetară a acțiunilor și activităților propuse. Mai mult, în textul CNSR se afirmă că " Implicațiile bugetare pentru perioada 2022-2027 vor rămâne în principiu la un nivel asemănător perioadei precedente", însă în documentele oficiale nu găsim informații privind bugetul utilizat pentru strategia anterioară (2014-2020). Finanțarea necesară pentru implementarea Planurilor de măsuri prevăzute în CNSR se face " de către fiecare instituție sau autoritate publică responsabilă pentru implementare, din bugetul propriu, atât prin Programele de Interes Național, cât și prin contribuția proprie a autorităților locale și județene și din fonduri europene." ⁹⁵

Cu toate acestea, declarațiile bugetare pentru cele 6 planuri de acțiune nu sunt întocmite în mod uniform și coerent, existând diferențe de structură și formulare în funcție de echipa care a lucrat la un anumit subiect și lipsind o imagine de ansamblu. De exemplu, în planul de acțiune privind ocuparea forței de muncă și antreprenoriat, singura referință bugetară este "conform resurselor bugetare (buget) aprobate pentru instituțiile responsabile"⁹⁶, în timp ce planul de acțiune privind locuirea conține, de asemenea, informații privind bugetarea prin intermediul programelor naționale.

Singurul plan de măsuri care prevede estimări bugetare este cel pentru identitate culturală și reconciliere istorică, la care CNCR a participat direct. CNSR precizează că "finanțarea se bazează în principal pe alocările bugetare pentru diverse programe naționale sectoriale, precum și pe cele prevăzute în strategiile relevante pentru perioada 2021-2027"⁹⁷, însă în planurile de măsuri nu există o legătură directă cu aceste programe naționale/sectoriale. Principiul finanțării măsurilor de incluziune a romilor prin utilizarea programelor naționale

---

⁹⁴ Opinii exprimate în interviuri cu experți romi din județele Cluj (Valer Hoca), Botoșani (Jupiter Borcoi), Călărași (Daniel Stancu).

⁹⁵ HG 79/2022, pentru aprobarea Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027.

⁹⁶ CNSR, Anexa O.S. 3 - Creșterea gradului de ocupare a romilor în concordanță cu cerințele pieței în sensul evoluției profesionale a acestora

⁹⁷ CNRS, 8. Sursele de finanțare și implicații bugetare

la care autoritățile locale ar trebui să poată solicita finanțare în funcție de nevoile existente, propus de OSC-uri, rămâne nesoluționat, mecanismul nefiind încă definit în CNSR.

Poziția reprezentanților ANR⁹⁸ cu privire la finanțarea CNSR este extrem de pragmatică și se referă la utilizarea, în primul rând, a fondurilor naționale, după cum urmează: sănătatea ar trebui finanțată prin programele naționale de sănătate, educația este deja finanțată de la bugetul de stat, inclusiv locurile bugetate special pentru tinerii romi din liceu și facultate, iar pentru ocuparea forței de muncă există planuri și programe naționale în cadrul strategiei naționale de ocupare a forței de muncă. Motivul din spatele acestei abordări este simplu: romii sunt cetățeni români, iar programele menționate ca exemple se adresează tuturor cetățenilor români, indiferent de etnia lor. Mai mult, reprezentanții ANR consideră că fondurile nerambursabile aferente viitorului cadru financiar (2021-2027) și PNRR pot veni să suplimenteze eforturile naționale în intervenții specifice, atât în domeniul infrastructurii, cât și în domeniile soft.

Un argument invocat de majoritatea experților intervievați în acest sens a fost acela că am avut strategii de incluziune a romilor finanțate exclusiv din fonduri europene și era destul de clar cât de bine funcționau. Angajamentul față de finanțarea CNSR pornește de la întreaga resursă umană romă existentă la toate nivelurile (local, județean, regional, național) și continuă cu identificarea concretă a programelor finanțate de la bugetul de stat pentru toți cetățenii săi, inclusiv cei de etnie romă, și cu implementarea efectivă a mecanismelor de aducere a serviciilor finanțate prin aceste programe în comunitățile de romi.

În actualul context național și internațional, alocarea resurselor va rămâne o problemă, la fel ca și dezvoltarea unor mecanisme interinstituționale care să funcționeze în mod complementar și integrat pentru a menține problema complexă a comunităților de romi pe agenda publică.

3.4. Monitorizare și evaluare

Cadrul UE atrage atenția asupra necesității de a stabili un sistem solid de monitorizare și evaluare⁹⁹, propunând un portofoliu de indicatori¹⁰⁰ care poate ajuta statele membre să își dezvolte propriul sistem de monitorizare și evaluare, portofoliu dezvoltat inițial de FRA prin intermediul Grupului de lucru al UE pentru romi în 2020¹⁰¹. Realitatea CNSR din România este că indicatorii menționați în planurile de acțiune sunt foarte departe de portofoliul explicit de indicatori menționat mai sus.

CNSR menționează necesitatea unei ajustări a mecanismului de evaluare și monitorizare, cu accent pe implicarea autorităților locale: UAT, Consiliile Județene și Consiliile Locale.¹⁰² Conform CNSR, monitorizarea și evaluarea se realizează de către ANR, fiecare organism public implicat având responsabilități de raportare către ANR în ceea ce privește monitorizarea și evaluarea, fără referiri clare cu privire la modul de colectare a datelor. Sunt solicitate întâlniri lunare ale CMR-urilor și transmiterea de către ministerele de resort a rapoartelor de progres către ANR, care este președintele CIIMES, care se întrunește trimestrial¹⁰³. Structura instituțională instituită în cadrul vechiului SNIR este aproape

⁹⁸ Interviu telefonic cu Iulian Stoian, șef de politici publice, Agenția Națională pentru Romi, 4 aprilieth, 2022, București.

⁹⁹ CNSR, secțiunea 1, Informații generale, "Descrierea situației actuale".

¹⁰⁰ A se vedea https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/portfolio_of_indicators_en.pdf

¹⁰¹ A se vedea https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/2020-portfolio_of_indicators_working-paper_en.pdf

¹⁰² CNSR, secțiunea 3, "Priorități, politici și cadrul legal existent".

¹⁰³ CNSR, secțiunea 7, Descrierea mecanismului de implementare a strategiei.

aceeași pentru CNSR. Problema nu este însă mecanismul, ci mai degrabă angajamentul instituțiilor implicate, după cum a afirmat unul dintre experții intervievați.¹⁰⁴

Pe lângă structura instituțională actuală, MIPE intenționează să creeze o unitate de monitorizare pentru a monitoriza implementarea măsurilor sectoriale în CNSR, prin intermediul programelor operaționale și, de asemenea, prin pregătirea rapoartelor de progres către ANR; în plus, unitatea de monitorizare va participa la CIIMES¹⁰⁵. Planurile de acțiune specifică rezultatele așteptate și anumiți indicatori de realizare, fără a menționa foarte clar indicatorii de rezultat. Mulți indicatori sunt menționați la nivel general, fără a specifica date concrete, procente (de exemplu, absenteism scăzut; număr de tineri instruiți" și altele asemenea). Practic, astfel de indicatori nu pot fi măsurați, deoarece nu se cunoaște referința, datele de bază¹⁰⁶. În timp ce monitorizarea punerii în aplicare a vechilor strategii s-a făcut haotic și nu s-a întocmit niciun raport final care să prezinte stadiul implementării pe baza indicatorilor stabiliți, nu există nici un buget specific alocat pentru monitorizare, inclusiv OSC-uri, institute de cercetare etc. Ar trebui întreprinse studii la scară largă pentru a stabili punctul de plecare, referința care va permite măsurarea progreselor. ANR/PNCR ar trebui să colaboreze îndeaproape cu FRA pentru a elabora un cadru comun de indicatori și să implice în acest proces experți romi relevanți și alți profesioniști.

În ceea ce privește CNCR, această structură are un profil scăzut și nu este în măsură să se implice în coordonarea discuțiilor interguvernamentale privind distribuirea fondurilor UE pentru romi. De asemenea, CNCR nu are capacitatea instituțională de a monitoriza în mod sistematic utilizarea fondurilor UE, așa cum nici ANR nu are această capacitate.

3.5. Evaluarea eficacității și sustenabilității preconizate

CNSR este un document de politici publice, un document programatic care nu este perfect; Totuși, conform secțiunii 7.4 Revizuirea SNIR, CNSR și implicit planul de acțiune pot fi revizuite "ori de câte ori este nevoie" de către grupurile de lucru tematice, "ca urmare a proceselor de monitorizare, schimbarea contextului politic sau în funcție de noi informații relevante cu privire la situația generală a populației rome (de exemplu, ca urmare a Recensământului populației și locuințelor realizat de INS în 2022), precum și pe baza concluziilor și recomandărilor formulate în urma evaluărilor efectuate"¹⁰⁷ Eventualele revizuirii vor implica consultarea tuturor părților interesate din sectorul public și din societatea civilă, dar vor ține cont și de recomandările primite din partea structurilor europene.

Lipsa datelor dezagregate reprezintă o provocare majoră în colectarea și raportarea progreselor în implementare. Reprezentanții OSC-urilor rome s-au plâns că multe dintre datele de referință, obiectivele și indicatorii propuși în procesul de consultare nu au fost luate în considerare în elaborarea strategiei, în timp ce studiile realizate de structurile publice naționale sau studiile internaționale au fost preferate.¹⁰⁸ Eficacitatea implementării CNSR și îmbunătățirile privind situația romilor vor fi imposibil de evaluat în mod corespunzător ca rezultat direct al CNSR. Pe de altă parte, îmbunătățirile, realizările produse de CNSR și de alte programe naționale generale, pot fi luate în considerare. În timp, se poate detecta o creștere a calității vieții în comunitățile de romi, odată cu creșterea calității vieții întregii populații românești. Monitorizarea implementării planurilor

---

¹⁰⁴ Interviu cu Daniela Tarnovschi, FRA, expert BM, Online, 28 martie 2022, București.

¹⁰⁵ CNSR, secțiunea 7, Descrierea mecanismului de implementare a strategiei.

¹⁰⁶ CNSR, Anexa 4, Plan de acțiune Educație.

¹⁰⁷ CNSR, 7.4 Revizuirea SNIR 2022-2027

¹⁰⁸ Interviu cu Laura Greta Marin, președinte Human Catalyst, 15 aprilieth, 2022, București.

de acțiune și a bugetelor alocate și utilizate în mod specific pentru CNSR va putea contribui la eficacitatea și sustenabilitatea rezultatelor pe termen lung.

Recensământul populației și locuințelor din 2022 va aduce informațiile necesare pentru construirea sau ajustarea politicilor publice, inclusiv pentru romi. Cu toate acestea, colectarea datelor rămâne o problemă, autorecenzarea online este mai puțin disponibilă pentru cei care trăiesc în medii defavorizate, inclusiv pentru romi.

4. ALINIAREA CU CADRUL STRATEGIC AL UE PENTRU ROMI

4.1. Reflectarea diversității în rândul romilor

Cadrul strategic al UE solicită statelor membre să includă în cadrul CNSR "obiective specifice și măsuri specifice pentru femeile rome, copiii și tinerii, persoane cu dizabilități, romii în vârstă, cetățeni romii mobili ai UE, romii apatrizi și cetățeni non-UE (după caz) și să defalce indicatorii în funcție de sex și vârstă"; "să abordeze dimensiunea de gen în toate domeniile, în special educația, ocuparea forței de muncă, asistența medicală, sprijinul pentru copii și combaterea discriminării (multiple), inclusiv a violenței (domestice) și a exploatării"; "să promoveze participarea și să asigure măsuri sensibile la dimensiunea de gen" și "să sprijine accesul femeilor rome la justiție pentru a preveni / depăși violența domestică și alte drepturi ale omului".¹⁰⁹

Din păcate, femeile rome nu sunt reprezentate în mod adecvat în CNSR, iar CNSR nu conține o abordare concretă și intersecțională a nevoilor femeilor rome în toate domeniile acoperite. Mai exact, deși evidențiază și prezintă situația vulnerabilă a femeilor rome, strategia nu conține răspunsuri la aceste probleme prin măsuri concrete și indicatori transversali sau speciali pentru femeile rome. Violența domestică și violența de gen împotriva femeilor și copiilor romii nu sunt abordate în cadrul CNSR. O serie de date arată fără echivoc că femeile/ fetele rome sunt afectate în mod disproporționat de toate formele cunoscute de violență (violență domestică, căsătorii forțate, exploatare și trafic de persoane. Conform datelor ANES, în 2018, femeile rome au reprezentat 46,5% (1569) din numărul total de victime de o anumită etnie (3374 de victime) și că, în general, femeile/ fetele reprezintă aproximativ 60% din victimele violenței domestice, dintre care 83% sunt minore.

CNSR a preluat în mod superficial un număr mic de indicatori de gen și a introdus campanii de conștientizare privind violența de gen în domeniul sănătății, omițând obiectivele și măsurile speciale pentru femeile și copiii romii. CNSR menționează în mod repetat abordarea intersecțională a problemelor comunității rome, însă nu abordează toate grupurile vulnerabile din cadrul acestei comunități cu măsuri și indicatori specifici, ilustrând superficialitatea abordării. Alte grupuri, cum ar fi persoanele cu dizabilități, romii în vârstă, cetățenii romii mobili din UE, romii apatrizi și romii din afara UE, nu sunt incluse în niciun domeniu, măsură sau indicator.

Cultura este unul dintre domeniile în care au fost identificate cele mai grave probleme. Romii nu-și cunosc trecutul, istoria, iar populația majoritară și mai puțin. Există măsuri care vizează memoria culturală, reflectarea acesteia în spațiul public, educația, mass-media și tema reconcilierii cu trecutul istoric, care apar în forma noii strategii, fiind o noutate față de strategiile anterioare. Cu toate acestea, societatea civilă consideră că este nevoie de o abordare mai aprofundată a problemelor culturale, a problemelor identitare, a problemelor de memorializare, a reconcilierii cu trecutul istoric.

Deși CNSR nu abordează suficient de mult diversitatea romilor și problemele specifice ale acestora, totuși, în măsura în care reușește să fie implementat, poate fi benefic pentru incluziunea tuturor grupurilor de romii în diversitatea și contextul lor socio-economic.

---

¹⁰⁹ Cadrul strategic al UE pentru romii în materie de egalitate, incluziune și participare pentru 2020 - 2030

4.2. Combinarea abordărilor generale și a celor specifice

CNSR este o strategie intersectorială care face legătura cu principalele documente rezultate din Semestrul European 2020, precum și cu Strategia anuală de dezvoltarea durabilă, Raportul de țară și Recomandările specifice de țară."¹¹⁰

O mai bună implementare a strategiei naționale necesită ca aceasta să fie integrată în politicile sectoriale naționale, regionale și locale, iar CNSR menționează corelarea cu alte strategii existente în domeniul incluziunii sociale, sărăciei, ocupării forței de muncă, educației și formării, părăsirii timpurii a școlii, învățării pe tot parcursul vieții, protecției copilului. Un reprezentant al unei OSC de romi¹¹¹, subliniază faptul că nu există o revizuire aprofundată a tuturor strategiilor naționale, că există o lipsă de colaborare între toate ministerele din România, și cu atât mai mult atunci când vine vorba de utilizarea măsurilor generale pentru romi. Mai mult, un alt expert¹¹², cu o vastă experiență în domeniul dezvoltării urbane, susține că PNCR ar trebui să acționeze ca o platformă de monitorizare a politicilor publice create de ministere, care țin cont de nevoile romilor în domenii importante, cum ar fi locuirea, infrastructura, finanțele, programe de finanțare, sănătatea, educația sau zonele geografice acoperite de diverse politici, și să contribuie la abordarea situației romilor. De fapt, promovarea incluziunii romilor în societate trebuie să fie scopul final al tuturor politicilor, dacă intenția lor este de a fi incluzive.

În același timp, nu există o relație și o conversație permanentă între societatea civilă romă și ministerele din România; organizațiile și profesioniștii romi și pro-romi cunosc problemele comunității de la firul ierbii și au înțeles soluțiile viabile, dar de multe ori nu sunt consultați. Pe de altă parte, ministerele pregătesc programe și vor folosi, de regulă, informații de la autoritățile locale, în timp ce societatea civilă romă, poate oferi informații complementare și soluții la problemele comunității.

Deși diversitatea grupurilor de romi necesită o abordare specifică, principiul de a viza în mod specific comunitatea romă poate fi greșit, deoarece "de-a lungul timpului s-a dovedit că nu doar romii au aceste probleme când vine vorba de incluziune", iar probleme precum sărăcia și incluziunea nu privesc exclusiv romii, ci întreaga populație vulnerabilă din România, care include și romii¹¹³.

Faptul că majoritatea măsurilor din strategie vizează comunitățile de romi nu este neapărat un lucru bun. Există mulți romi care și-au asumat în mod public apartenența etnică, dar care totuși nu se regăsesc reflectați în strategie sau nu se consideră a fi vizați de niciunul dintre subiectele abordate de strategie. Deși strategia vizează persoanele care se confruntă cu bariere semnificative în calea accesului la servicii sociale, sănătate, educație, ocuparea forței de muncă, locuire etc., aceste bariere nu ar trebui privite și abordate doar din perspectivă etnică, deoarece există persoane care nu sunt de etnie romă și care se confruntă cu aceleași probleme și, în același timp, există și romi care nu se confruntă cu situația prezentată în strategie și nu au nevoie de măsurile vizate.

O altă limitare pe care o au măsurile vizate în Strategie este faptul că nu acoperă toate grupurile diferite de romi, în special romii care nu se identifică ca atare.

Principalele instituții responsabile pentru implementarea CNSR la nivel central sunt: ANR, DRI și ministerele de resort, CNCI. La nivel local, instituțiile responsabile sunt: Prefecturile prin BJR, autoritățile locale și serviciile publice descentralizate. CNSR prevede mai multe

---

¹¹⁰ CNSR, 2. Principii și viziune

¹¹¹ Interviu cu Costel Bercuș, președinte, ACEDO - Asociația Centrul pentru Educație și Drepturile Omului, 16 martie 2022, București.

¹¹² Interviu cu Bogdan Suditu, activist și expert în domeniul locuințelor și dezvoltării, online, 1 aprilie 2022, București.

¹¹³ Interviu cu Daniel Rădulescu, fost președinte al Agenției Naționale pentru Romi, online prin Zoom, 16 martie 2022, București.

măsuri la nivel regional și local în toate domeniile: educație, ocuparea forței de muncă, locuire, sănătate, identitate culturală și combaterea discriminării. Deși strategia prevede în textul său numeroase instrumente, atât la nivel local, cât și regional și central, în realitate, acestea nu sunt corelate între ele nici la nivel local, nici la nivel central. Pe lângă instituțiile menționate mai sus, potrivit site-ului MIPE, PNCR este responsabil pentru coordonarea eforturilor naționale de îmbunătățire a situației romilor la nivel național, implicarea în evaluarea și monitorizarea progreselor, raportarea acestora către Comisia Europeană și formularea de propuneri pentru adaptarea și revizuirea Strategiei."¹¹⁴

În concluzie, putem spune că, deși există măsuri și instrumente atât la nivel local, cât și regional, acestea nu sunt corelate între ele și nici la nivel național, astfel încât eficiența lor nu este cunoscută sau măsurată. Asumarea responsabilității pentru colectarea, raportarea datelor și implementarea măsurilor este esențială pentru succesul strategiei, dar și pentru credibilitatea instituțiilor responsabile de CNSR.

4.3. Utilizarea instrumentelor introduse prin recomandarea Consiliului

În general, CNSR acoperă domeniile de acțiune propuse de Cadrul UE în ceea ce privește prioritățile tematice - educație, ocuparea forței de muncă, sănătate și locuire, dar lipsește accentul pus pe serviciile esențiale și adăugarea identității și culturii romilor ca temă importantă. În ceea ce privește prioritățile orizontale (combaterea antițigănistului, excluderea socială, sărăcia și participarea), CNSR se concentrează pe lupta împotriva discriminării, a discursului și a infracțiunilor motivate de ură, asigurând finanțarea și sinergiile cu alte programe - lipsind accentul pe combaterea antițigănistului.

FNSR acordă o atenție sporită atitudinilor rasiste, antirome și discriminatorii, iar prin obiectivul specific 6 urmărește "Combaterea discriminării, a discursului și atitudinilor antirome generatoare de discurs incitator la ură sau infracțiuni motivate de ură".¹¹⁵ Principalele măsuri luate pentru atingerea acestui obiectiv sunt campaniile și dezbaterile, fără a oferi un sprijin concret pentru victimele atitudinilor și acțiunilor antirome, așa cum menționează Consiliul în recomandările sale.¹¹⁶

Strategia folosește termenul de "educație incluzivă de calitate", care se regăsește și în recomandările Consiliului, unul dintre obiectivele sectoriale fiind asigurarea accesului cetățenilor români de etnie romă la un sistem de educație incluzivă de calitate, iar măsurile propuse vizează creșterea participării școlare, îmbunătățirea infrastructurii școlare, dezvoltarea competențelor cadrelor didactice etc. Planul de măsuri în domeniul educației prevede, de asemenea, acțiuni de combatere a segregării.

---

¹¹⁴ A se vedea <https://pncr.fonduri-ue.ro/>

¹¹⁵ CNSR. OS 6. Plan de acțiune pentru Combaterea discriminării, a discursului și atitudinilor antirome generatoare de discurs incitator la ură sau infracțiuni motivate de ură

¹¹⁶ Recomandarea Consiliului Uniunii Europene din 12 martie 2021 privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor (2021 / C 93/01), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (2021 / C 93/01). Disponibilă la: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H0319\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H0319(01)&from=EN)

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Guvernul României tocmai adoptase noul CNSR la 28 aprilieth, când redactarea prezentului raport era aproape finalizată. Procesul de adoptare a început în februarie 2020, în urma unui amplu proces de consultare cu reprezentanți ai romilor activi la nivel local, județean și central, cu ONG-uri și organizații comunitare rome și pro-romi (Comitetul consultativ al ANR), precum și cu cadre universitare, experți etc. Consultările interinstituționale au generat versiunea finală. Pe parcursul anului 2021, adoptarea noii Strategii a fost influențată de schimbările din Guvern - două noi numiri la ministerele Sănătății și Fondurilor Europene - au afectat termenul propus de Comisia Europeană statelor membre pentru prezentarea CNSR (octombrie 2020). Volatilitatea politică a influențat, de asemenea, calendarul de adoptare și respectarea termenului limită.

Este un element puternic faptul că CNSR este construit pe baza celor 10 principii comune de incluziune a romilor¹¹⁷, și are o viziune axată pe stabilirea unei abordări orientate spre obținerea unor rezultate durabile, prin ajustarea rezilientă și adaptată la nevoile specifice a măsurilor de sprijin, îndrumare și motivare.

Potrivit CNSR, beneficiarul final (un cetățean aflat într-o situație vulnerabilă), ar trebui să fie plasat în centrul preocupărilor autorităților responsabile la nivel local. Cu toate acestea, aceste principii pozitive, viziunea și concentrarea asupra beneficiarilor vulnerabili vor trebui să fie dovedite în implementare.

Conform analizei noastre, CNSR nu include obiective și indicatori comuni minimi concreți, așa cum sugerează portofoliul de indicatori al UE. Formularea utilizată în prezent în secțiunea de termene limită din planurile de acțiune ale CNSR este de tipul: anual, activități cu caracter permanent, raportări semestriale, repere anuale etc. Prin urmare, este dificil de evaluat dacă astfel de termene sunt realiste, coroborate cu generalitatea măsurilor concrete propuse. Multe dintre acestea fiind mai degrabă recomandări decât sarcini clare care trebuie îndeplinite de către structurile responsabile. La nivel local, CNSR lasă la latitudinea autorităților locale și județene implementarea unor măsuri concrete și măsurabile prin intermediul unor planuri de acțiune locale și județene specifice. În plus, lipsesc referințele, reperele de bază pentru indicatorii menționați, astfel încât, în acest fel, orice cifre / procente / creștere / scădere etc. poate fi considerată o evoluție pozitivă.

CNSR acoperă parțial problemele specifice cu care se confruntă copiii, femeile și tinerii romi, romii în vârstă sau cei cu dizabilități, cetățenii UE mobili, cetățenii non-UE, românii apatrizi și nu prevede măsuri concrete și indicatori transversali sau speciali pentru aceștia. În ceea ce privește antițigănistul și discriminarea, planul CNSR vizează în principal combaterea rasismului instituțional în sfera publică și privată, monitorizarea discursului instigator la ură, elaborarea de rapoarte, desfășurarea de campanii de conștientizare și crearea de materiale educaționale.

Planurile de măsuri aferente CNSR, nu oferă indicații clare cu privire la estimarea bugetară a acțiunilor și activităților propuse. De asemenea, în textul strategiei se precizează faptul că "Implicațiile bugetare pentru perioada 2022-2027 vor rămâne în principiu la un nivel asemănător perioadei precedente", însă în documentele oficiale nu există nicio informație cu privire la bugetul utilizat pentru strategia anterioară (2014-2020), întrucât, CNSR anterior nu a fost niciodată evaluat în mod corespunzător. Ținând cont de lipsa resurselor

---

¹¹⁷ Comisia Europeană, Direcția Generală Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune, Cele 10 principii de bază comune privind incluziunea românilor: vademecum, Oficiul pentru Publicații, 2010, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/29440>

financiare și de agenda politică locală, este îndoielnic modul în care vor fi finanțate planurile de acțiune locale fără un mecanism clar de sprijin central. Elaborarea bugetului de stat pentru anul 2023 va fi un test în timp real al angajamentului de finanțare a CNSR, în special pentru ministerele de resort.

Se precizează în CNSR, că planul de monitorizare a strategiei va fi elaborat de către ANR, în colaborare cu ministerele responsabile de implementarea strategiei, și va fi supus aprobării CIIMES la prima reuniune. CIIMES tocmai a fost înființat prin Hotărârea Guvernului¹¹⁸ și este format doar din structuri publice la nivel central, în timp ce organizațiile de romi vor continua să fie consultate prin intermediul Comitetului consultativ al ANR. De menționat, de asemenea, că CNSR nu are măsuri concrete și consistente de consolidare a capacității societății civile rome, chiar dacă acestea i s-a atribuit un rol, cel puțin teoretic, în monitorizarea și evaluarea CNSR, fără a se preciza modalitățile concrete prin care va fi împuternicită societatea civilă.

După 20 de ani de la primul CNSR, cu o structură de implementare aproape identică, nu se poate evalua dacă noua strategie va face produce schimbări. Este evident că nu mecanismul este problema, ci angajamentul instituțiilor implicate, responsabilitatea acestor structuri față de o structură de putere politică inferioară, cum ar fi ANR, care este responsabilă pentru dezvoltarea, implementarea și monitorizarea CNSR, în același timp.

Recomandări pentru autoritățile naționale

1. Guvernul ar trebui să se asigure că în bugetul de stat (în fiecare an, în timpul elaborării bugetului de stat) este alocată finanțarea corespunzătoare pentru implementarea CNSR. Ministerele de resort ar trebui să fie responsabile pentru alocările bugetare specifice și să raporteze cu privire la cheltuieli (raportare anuală).
2. Agenția Națională pentru Romi ar trebui să:
  - a. să continue să dezvolte și să colaboreze cu Comitetul Consultativ, în special în ceea ce privește atragerea celor mai active și mai experimentate ONG-uri de romi.
  - b. să colaboreze cu FRA pentru a elabora indicatori specifici în toate domeniile prioritare, pe baza portofoliului de indicatori elaborat de FRA.
3. Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, în colaborare cu ANR, ar trebui să utilizeze fondurile de asistență tehnică disponibile pentru o evaluare anuală, externă și independentă a progreselor înregistrate de CNSR. Guvernul ar trebui să utilizeze rezultatele evaluării pentru a ajusta în mod corespunzător planurile de acțiune privind CNSR.
4. să clarifice responsabilitățile Agenției Naționale pentru Romi și ale Punctului Național de Contact pentru Romi și să aloce resursele necesare pentru a implementa, monitoriza și evalua în mod corespunzător CNSR.
5. Consolidarea rolului Agenției Naționale pentru Romi în:
  - a. acordarea de sprijin ministerelor de resort responsabile de implementarea CNSR în domenii generale (educație, locuire, sănătate);

---

¹¹⁸ Hotărârea nr. 336/2022 privind constituirea Comitetului interministerial pentru implementarea, monitorizarea și evaluarea CNSR pentru perioada 2022-2027, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 520/26.05.2022.

- b. consolidarea rolului de coordonare al experților romi - Birouri Județene pentru Romi, experți locali în probleme legate de romi, mediatori școlari și sanitari etc.;
  - c. coordonarea obiectivelor strategiei care vizează promovarea identității, reconcilierea istorică și combaterea discriminării, în colaborare cu Național de Cultură a Romilor și Punctul Național de Contact pentru Romi;
  - d. asigurarea unei coordonări și a unei gestionări interministeriale adecvate a implementării, monitorizării și evaluării strategiei.
6. Alocarea de resurse pentru înființarea unor structuri relevante pentru reprezentarea culturii și istoriei romilor, cum ar fi Muzeul Romilor, Teatrul Rom etc., pentru îmbunătăți statutul romilor și a recunoaște contribuția romilor la dezvoltarea societății românești.
7. La următoarea revizuire a CNSR, în mod corespunzător:
- a. să includă participarea și împuternicirea romilor ca obiectiv orizontal, să elaboreze măsuri specifice și să aloce resurse în consecință;
  - b. să elaboreze un set de măsuri de prevenire și combatere a antițiganismului și a discriminării, a segregării în educație și locuire;
  - c. să reprezinte femeile rome și să dezvolte o abordare concretă și intersecțională a nevoilor femeilor rome în toate domeniile acoperite.

Recomandări către instituțiile europene

8. Instituțiile europene, inclusiv Agenția pentru Drepturi Fundamentale și Comisia Europeană, ar trebui să pună la dispoziție resurse pentru a continua dezvoltarea capacității ONG-urilor rome și pro-romi de a realiza evaluări independente ale implementării CNSR - să continue să dezvolte programului Roma Civil Monitor (sprijin financiar pentru consolidarea capacităților, elaborarea rapoartelor de monitorizare, schimbul de bune practici, activități de advocacy etc.).
9. Comisia Europeană ar trebui să dezvolte un mecanism coerent de monitorizare și raportare a progreselor înregistrate în implementarea strategiilor naționale în statele membre și să includă concluziile și recomandările de monitorizare în cadrul Semestrului European.

Recomandări pentru societatea civilă

10. Participarea consecventă la consultările cu autoritățile publice în elaborarea și implementarea politicilor publice pentru romi și participarea activă a ONG-urilor de romi în cadrul Comitetului Consultativ al Agenției Naționale pentru Romi.
11. Creșterea activității ONG-urilor de romi la nivel local și județean în elaborarea, în colaborare cu autoritățile locale, pe baza noului CNSR, a unor planuri locale de acțiune coerente pentru incluziunea romilor (până la sfârșitul anului 2022, în perspectiva alocărilor bugetare pentru 2023), cu accent pe consolidarea abordărilor de intervenție testate și inovare pentru o mai bună incluziune
12. Împărtășirea bunelor practici, în special cele de finanțare și implementare, dezvoltate la nivel local cu restul ONG-urilor de romi din țară.

Recomandări pentru alte părți interesate

13. Crearea unui forum de discuții cu cele mai relevante părți interesate - inclusiv guvernul, donatorii privați, mediul academic și organizațiile internaționale etc., pentru a face schimb de experiență, a evita suprapunerile și a maximiza rezultatele intervențiilor.

REFERINȚE

Lista de interviuri

Tipul de respondent	Afilieră	Numele persoanei	Data interviului	Tip
Autoritatea publică însărcinată cu redactarea CNSRF	Agencia Națională pentru Romi	Daniel Rădulescu - fost președinte al ANR	16 martie th , 2022	Online, zoom
	Agencia Națională pentru Romi	Iulian Stoian - Șef al Direcției Politici Publice	4 aprilie th , 2022	Telefon
	Punctul Național de Contact pentru Romi	Elena Iordănescu - expert PNCR	22 martie 2022	Online, zoom
Autoritățile publice cu responsabilități în domenii cheie	Ministerul Educației	Marian Daragiu - secretar de stat secundar	30 martie th , 2022	Telefon
	Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene	Claudia Magdalena - Șef Serviciu Evaluare Programe și Politici de Coeziune Socială	22 martie 2022	Online, zoom
	Institutul Național de Sănătate Publică	Adriana Galan - Șef Serviciu Evaluarea Sănătății și Boli Netransmisibile Prioritare	31 martie st , 2022	E-mail
	Ministerul Sănătății	Lidia Manuela Onofrei - Coordonator național al activității de asistență medicală comunitară	29 martie th , 2022	Online, zoom
	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației	Anghel Gheorghiu - fost subsecretar de stat; în prezent primar al orașului Bucecea	29 martie th , 2022	Online, zoom
	Centrul Național de Cultură a Romilor	Mihai Neașcu - Director	25 martie th , 2022	În persoană
	Ministerul Muncii și Solidarității Sociale	Alina Pop - fost secretar de stat	30 martie th , 2022	Online, zoom
	Organismul național pentru egalitate	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării - 1	Cătălina Olteanu	30 martie th , 2022
Autoritățile regionale și locale din regiunile cheie	Prefectura județului Cluj, Biroul Județean pentru Romi	Valer Hoca - Expert rom	4 aprilie th , 2022	Telefon
	Consiliul Județean Călărași	Daniel Stancu - Expert rom	4 aprilie th , 2022	În linie
	Municipiul Dorohoi	Jupiter Borcoi - Expert rom	6 aprilie th , 2022	În linie

Autoritățile publice responsabile de statistici	Institutul Național de Statistică	Vladimir Alexandrescu - Expert	31 martie st , 2022	În persoană
Societatea civilă și activiștii romi	CADO	Cerasela Bănică - Președinte	4 aprilie th , 2022	În persoană
	E-Romnja	Carmen Gheorghe - Președinte	1 aprilie st , 2022	Online, zoom
	Asociația Human Catalyst	Laura Greta Marin - Președinte	15 aprilie th , 2022	Online, zoom
	Agenția Împreună pentru dezvoltare comunitară	Gelu Duminică - Director Executiv	29 martie th , 2022	Online, zoom
	ACEDO	Costel Bercuș - Președinte	16 martie th , 2022	În persoană
	Amare Romenza	Delia Grigore - Președinte	22 martie nd , 2022	Online, zoom
Academici, experți, analiști, organizații internaționale, donatori, diplomați	Universitatea București, Departamentul de Sociologie	Marian Ursan - Lector Univ. Dr., Expert Grupuri vulnerabile și marginalizate	24 martie th , 2022	În persoană
	Universitatea București, Departamentul de Geografie	Bogdan Suditu - Conf. Univ. Dr., Expert în domeniul locuirii/Dezvoltării Regionale	1 aprilie st , 2022	Online, zoom
	FRA, consultant Banca Mondială	Daniela Tarnovschi - Expert, sociolog	28 martie th , 2022	Online, zoom
	Centrul de Cercetări, Educație și Șanse Sociale Egale	Claudiu Ivan - CEO; Expert în politici publice	18 martie th , 2022	Online, zoom
	UNICEF România	Simona Torotcoi - Consultant în domeniul educației și al incluziunii romilor	31 martie st , 2022	Online, zoom

Documente și rapoarte de politici cheie

1. Agenția Națională pentru Romi, Recomandare de politică publică în domeniul incluziunii sociale a membrilor comunităților cu romi din România pentru perioada 2021-2027 (*Public policy recommendation in the field of social inclusion of members of Roma communities in Romania for the period 2021-2027*). Disponibilă la <http://anr.gov.ro/images/Site2020/Documente/ANR---Text-prezentare-noua-viziune-a-viitoareii-NRIS-2021-2027---19.02.2020-FINAL-pentru-website.pdf>
2. Banca Mondială, (coord. Emil Teșliuc, Vlad Grigoraș, Manuela Stănculescu), *Ce este necesar pentru realizarea incluziunii romilor din România? (What is needed to achieve Roma inclusion in Romania?)*, 2014. Disponibil la <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/romania/Summary%20Report%20RomanianAchievingRoma%20Inclusion%20RO.pdf>
3. Comisia Europeană, Direcția Generală Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune, *Cele 10 principii de bază comune privind incluziunea romilor: vademecum*, Oficiul pentru Publicații, 2010, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/29440>
4. FRA - Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, Cadrul de monitorizare pentru un Cadru strategic al UE pentru romi în materie de egalitate, incluziune și participare: Obiective și indicatori. Disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/2020-portfolio_of_indicators_working-paper_en.pdf
5. HOTĂRÂRE nr. 18 din 14 ianuarie 2015 (*actualizată*) pentru aprobarea Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020 (actualizată la data de 23 septembrie 2015*) Disponibil la adresa <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/164836>
6. Hotărârea Guvernului nr. 775/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice la nivel central, cu modificările și completările ulterioare
7. Hotărârea Guvernului nr. 870/2006 privind aprobarea Strategiei pentru îmbunătățirea sistemului de elaborare, coordonare și planificare a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale
8. Hotărârea Guvernului nr. 561/2009 pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile, la nivelul Guvernului, pentru elaborarea, avizarea și prezentarea proiectelor de documente de politici publice, a proiectelor de acte normative, precum și a altor documente, în vederea adoptării/aprobării
9. IRES (2018). Studiu comparativ a nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților strategice de intervenție pentru incluziunea socială a acestora
10. *Metodologie și proceduri pentru realizarea documentelor strategice Subcomponenta 3: Raport final privind "Ghid pentru dezvoltarea strategiilor"*. Disponibil la <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2020/09/ghid-pentru-dezvoltarea-strategiilor.pdf>
11. Ministerul Fondurilor Europene, Memorandum, Stadiul măsurilor necesare îndeplinirii condițiilor favorizante 2021-2027. Disponibil la <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2020/03/MEMO-3.pdf>
12. Planul Național de Redresare și reziliență, disponibil la: <https://mfe.gov.ro/pnrr/>
13. Parlamentul European, Raport referitor la implementarea strategiilor naționale de integrare a romilor: combaterea atitudinilor negative față de populațiile cu origini rome din Europa, (2020/2011(INI)), Disponibil la https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0147_RO.html

14. Raportul FRA privind Drepturile Fundamentale 2019 (*FRA Fundamental Rights Report 2019*). Disponibil la adresa https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-fundamental-rights-report-2019-opinions_ro.pdf
15. Raportul ECRI privind România - iunie 2019. Disponibil la <https://rm.coe.int/fifth-report-on-România-Românian-translation-/168094c9e7>
16. Raportul Societății Civile de Monitorizare a Implementării Strategiei Naționale de Integrare a Romilor în România. Focalizare pe Precondiții Structurale și Orizontale pentru Implementarea cu Succes a Strategiei. Disponibil la <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/3106a14d-b1ac-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-ro/format-PDF/source-116311879>
17. Raport al Agenției Naționale pentru Romi cu privire la necesitatea intervenției autorităților competente în beneficiul membrilor comunităților vulnerabile cu romi, în contextul implementării măsurilor de prevenire a răspândirii virusului COVID-19 (16.04.2020). Disponibil la http://anr.gov.ro/images/Site2020/2020.05.25/Adresa-670_16.04.2020.pdf
18. Al doilea sondaj al Uniunii Europene privind minoritățile și discriminarea, octombrie 2018. Disponibil la https://ec.europa.eu/knowledge4policy/dataset/ds00141_en

ANEXĂ: LISTA DE PROBLEME ȘI CONDIȚII

2.1. Combaterea antițigănistului și a discriminării

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategii:	Măsuri de abordare:	Obiective definite:
	irelevante, probleme minore, probleme semnificative, probleme critice	irelevante, menționate, dar nu analizate suficient, înțelese cu limitări, identificate și analizate suficient	absente, prezente, dar insuficiente, adecvate dar cu posibilități de îmbunătățire, corespunzătoare	absente, unele obiective, dar nu sunt relevante, adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire, obiective relevante bine definite
Antițigănistul nu este recunoscut ca o problemă specifică în cadrul politicilor naționale	probleme semnificative	înțelese cu limitări	adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire	unele obiective, dar nu sunt relevante
Prejudecăți împotriva romilor	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire	adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire
Infrafracțiuni motivate de ură împotriva romilor	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Discursul instigator la ură față de și împotriva romilor (online și offline)	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Slaba eficacitate a protecției împotriva discriminării ¹¹⁹	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Segregarea în educație, locuire sau în furnizarea de servicii publice	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Evacuări și demolări forțate care duc la lipsa de adăpost, la locuințe inadecvate și la excluziune socială	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Apatridie, lipsa documentelor de identitate	probleme minore	irelevante	absente	absente
Comportament necorespunzător și discriminatoriu din partea poliției (sub-reprezentare polițienească)	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Bariere în calea exercitării <i>de facto</i> a dreptului UE la liberă circulație	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Alte aspecte specifice fiecărei țări care nu sunt enumerate mai sus (vă rugăm să completați tabelul cu rânduri noi)				

¹¹⁹ În ciuda legii antidiscriminare în vigoare, oamenii se pot confrunta cu bariere (atât interne, cum ar fi lipsa de conștientizare sau de resurse, cât și externe, cum ar fi reguli administrative complicate) în a beneficia de aceasta. Prin urmare, pot fi adoptate diverse măsuri pentru a facilita accesul persoanelor la protecția împotriva discriminării: dreptul de a depune o plângere la organismul de promovare a egalității sau la instanțele de judecată în interes public (de exemplu, o OSC depune plângerea în locul victimelor individuale ale discriminării); consiliere/asistență juridică gratuită din partea organismului de promovare a egalității sau a altei autorități publice sau OSC care primește finanțare publică în acest scop; sau plângeri investigate de organismul de promovare a egalității.

Este posibil ca legea anti-discriminare să nu fie aplicată suficient de bine pentru a reduce discriminarea. Prin urmare, este important să se evalueze dacă se aplică sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive în cazurile de discriminare și dacă hotărârile care stabilesc discriminarea sunt puse în aplicare în mod eficient.

2.2. Educație

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategie:	Măsurile de abordare:	Obiective definite:
Lipsa de servicii de educație preșcolară și de educație și îngrijire timpurie disponibile și accesibile pentru romi	probleme semnificative	menționate, dar analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Calitatea mai scăzută a educației preșcolare și a serviciilor de educație și îngrijire timpurie pentru romi	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Rata ridicată de abandon școlar înainte de finalizarea învățământului primar	probleme semnificative	irelevante	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Părăsirea timpurie a învățământului secundar	probleme semnificative	menționate, dar nu au fost analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Educația secundară/formarea profesională deconectată de nevoile pieței muncii	probleme semnificative	irelevante	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Plasarea greșită a elevilor romi în învățământul special	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Segregarea elevilor romi în educație	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Selectivitate crescută a sistemului educațional, rezultând în concentrarea elevilor romi sau a altor elevi defavorizați în unități educaționale de calitate inferioară	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Accesul limitat la educația de A doua Șansă, la educația adulților și la învățarea pe tot parcursul vieții	probleme semnificative	menționate, dar nu au fost analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Acces limitat și sprijin limitat pentru învățarea online și la distanță în cazul în care instituțiile de educație și formare se închid, așa cum s-a întâmplat în timpul pandemiei de coronavirus.	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Nivelul scăzut al abilităților și competențelor digitale și oportunități limitate de dezvoltare a acestora în	probleme semnificative	irelevante	absente	absente

rândul elevilor				
Nivelul scăzut de aptitudini și competențe digitale și posibilități limitate de dezvoltare a acestora în rândul adulților	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Alte aspecte specifice fiecărei țări (extindeți tabelul după cum este necesar)				

2.3. Ocuparea forței de muncă

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategie:	Măsuri de abordare:	Obiective definite:
Accesul slab la serviciile publice de ocupare a forței de muncă sau eficiența scăzută a acestora	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Tinerii care nu au un loc de muncă, nu urmează o formă de învățământ sau de formare profesională (NEET)	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Acces deficitar la (re)formare, la învățare pe tot parcursul vieții și la dezvoltarea competențelor	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Discriminarea pe piața muncii de către angajatori	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Riscul ca femeile și fetele de etnie romă din zonele defavorizate să fie supuse traficului de persoane și prostituției forțate	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Oportunități pe piața primară a muncii înlocuite de munca publică	irelevante	irelevante	absente	absente
Bariere și factori de descurajare a ocupării unui loc de muncă (cum ar fi îndatorarea, veniturii scăzute din muncă în comparație cu veniturile sociale)	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Lipsa măsurilor active, a sprijinului pentru ocuparea forței de muncă	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Alte aspecte specifice fiecărei țări (extindeți tabelul după cum este				

necesar)

2.4. Asistență medicală

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategie:	Măsurile de abordare:	Obiective definite:
Excluderea de la asigurarea publică de sănătate (inclusiv a apatrizilor, a cetățenilor din țări terțe sau a celor care sunt mobili în UE)	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Oferta/disponibilitatea slabă a serviciilor de sănătate (inclusiv lipsa mijloacelor de a acoperi costurile de sănătate din buzunar)	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Acces limitat la asistență medicală de urgență	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Acces limitat la asistență medicală primară	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adequate, dar cu posibilități de îmbunătățire	adequate, dar cu posibilități de îmbunătățire
Acces limitat la îngrijire prenatală și postnatală	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Acces limitat la informații legate de sănătate	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adequate, dar cu posibilități de îmbunătățire	adequate, dar cu posibilități de îmbunătățire
Acces deficitar la îngrijire preventivă (vaccinare, controale, screening-uri, conștientizare cu privire la un stil de viață sănătos)	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Acces deficitar la servicii de sănătate sexuală/reproductivă și de planificare familială	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Bariere specifice în calea unei mai bune asistențe medicale a grupurilor vulnerabile, cum ar fi românii în vârstă, românii cu handicap, persoanele LGBTI și altele.	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Discriminare/antidiscriminare în domeniul sănătății (de exemplu, servicii segregate, sterilizare	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante

forțată)				
Nedreptăți istorice nerecunoscute, cum ar fi sterilizarea forțată	Irelevante	Irelevante	absente	absente
Inegalități în ceea ce privește măsurile de combatere și prevenire a potențialelor focare de boli în localitățile marginalizate sau îndepărtate	probleme semnificative	Irelevante	absente	absente
Alte aspecte specifice fiecărei țări (extindeți tabelul după cum este necesar)				

2.5. Locuire, servicii esențiale și justiție de mediu

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategie:	Măsuri de abordare:	Obiective definite:
Securitate fizică precară a locuirii (locuințe în ruină sau în mahalale)	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Lipsa accesului la apă potabilă	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Lipsa accesului la instalații sanitare	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Lipsa accesului la energie electrică	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Colectarea publică a deșeurilor limitată sau absentă	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Capacitate de încălzire limitată (familii care nu pot încălzi toate încăperile/toate momentele când este necesar) sau deșeuri solide folosite pentru încălzire	probleme semnificative	Irelevante	absente	absente
Lipsa de securitate a proprietății (titlurile legale nu sunt clare și sigure)	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Lipsa sau accesul limitat la locuințe sociale	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Supraaglomerarea (spațiu/cameră disponibilă pentru familii)	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante

Îndatorarea legată de locuință la niveluri care pot cauza evacuarea	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Locuire în așezări/cartiere segregate	probleme semnificative	înțelese cu limitări	absente	absentee
Locuințe în așezări/cartiere informale sau ilegale	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Expunerea la factori periculoși (locuirea în zone predispuse la dezastre naturale sau în zone periculoase din punct de vedere ecologic)	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Acces limitat sau lipsa accesului la transportul public	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Acces limitat sau lipsă de acces la internet (de exemplu, puncte publice de acces la internet în zonele defavorizate, zone neacoperite de internet în bandă largă)	probleme semnificative	Irelevante	absente	absente
Acces limitat sau lipsă de acces la spații verzi	probleme semnificative	Irelevante	absente	absente
Romii sunt excluși din democrația de mediu	probleme semnificative	Irelevante	absente	absente
Alte aspecte specifice fiecărei țări care nu sunt enumerate mai sus (vă rugăm să completați tabelul cu rânduri noi)				

2.6. Protecția socială

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategie:	Măsuri de abordare:	Obiective definite:
Rata ridicată de risc de sărăcie și deprivare materială și socială	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Programele de susținere a veniturilor nu reușesc să garanteze un nivel acceptabil de venit minim pentru fiecare gospodărie	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Acces limitat la sistemele de sprijinire a veniturilor (grad scăzut de conștientizare, barieră reprezentată de sarcinile	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante

administrative, stigmatul asociat)				
Reguli de eligibilitate ineficiente (o evaluare bine concepută a mijloacelor de trai asigură că cei care au nevoie de sprijin îl pot obține; condițiile de căutare a unui loc de muncă asigură motivația pentru revenirea la locul de muncă).	irelevante	Irelevante	absente	absente
Flexibilitatea redusă a programelor de sprijinire a veniturilor pentru a răspunde la condițiile în schimbare ale gospodăriei	probleme semnificative	Irelevante	absente	absente
Discriminarea de către agențiile care gestionează programele de sprijinire a veniturilor	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Riscul ca municipalitățile să folosească abuziv sprijinul pentru venituri pentru a cumpăra voturi	probleme semnificative	Irelevante	absente	absente
Alte aspecte specifice fiecărei țări care nu sunt enumerate mai sus (vă rugăm să completați tabelul cu rânduri noi)				

2.7. Servicii sociale

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategie:	Măsuri de abordare:	Obiective definite:
Calitatea, capacitatea și complexitatea limitate a ajutorului oferit de serviciile sociale	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Acces limitat la serviciile sociale: cunoașterea redusă a acestora, accesibilitate redusă (de exemplu, din cauza costurilor de deplasare) sau disponibilitate limitată.	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Furnizorii de servicii nu se adresează în mod activ celor care au nevoie de acestea	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	absente	absente
Capacitatea limitată a serviciilor sociale de a lucra eficient cu alte agenții (de exemplu, Serviciul public de ocupare a forței de muncă) pentru a ajuta	probleme semnificative	irelevante	absente	absente

clienții				
Discriminarea de către furnizorii de servicii sociale	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Lipsa de adecvare a programelor de combatere a îndatorării (oferirea de consiliere și sprijin financiar)	probleme semnificative	irelevante	absente	absente

2.8. Protecția copilului

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategii:	Măsuri de abordare:	Obiective definite:
Protecția copilului nu este luată în considerare în cadrul CNSR	probleme semnificative	înțelese cu limitări	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Vulnerabilitatea specifică a copiilor romi ca victime ale violenței nu este luată în considerare	probleme semnificative	menționate, dar nu analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Servicii segregate sau discriminatorii de protecție a copilului oferite romilor	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Activitățile care vizează consolidarea responsabilității și competențelor parentale nu sunt disponibile sau nu ajung la părinții romi	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Practicile ilegale de muncă a copiilor	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Plasarea pe scară largă și discriminatorie a copiilor romi în instituții de îngrijire a copiilor de vârstă mică	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Persistența instituțiilor de mari dimensiuni, mai degrabă decât a aranjamentelor de tip familial	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Căsătoriile timpurii	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
Bariere în calea înregistrării copiilor; apatridie	probleme minore	irelevante	absente	absente
Tratarea tendențioasă a tinerilor romi de către forțele de ordine și de securitate	probleme semnificative	irelevante	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante

Participarea inadecvată a copiilor/ adolescenților	probleme semnificative	irelevante	absente	absente
--	------------------------	------------	---------	---------

2.9. Promovarea (conștientizarea) artei, culturii și istoriei romilor

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificate prin strategie:	Măsuri de abordare:	Obiective definite:
Conștientizarea slabă sau inexistentă a populației generale cu privire la contribuția artei și culturii romilor la patrimoniul național și european	probleme semnificative	Înțelese cu limitări	adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire	adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire
Excluderea comunităților de romi din narațiunile culturale naționale	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Istoria și cultura romă nu sunt incluse în programele și manualele școlare atât pentru elevii romi, cât și pentru elevii ne-romi	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Lipsa includerii limbii rromani în școli și a dezvoltării de materiale și resurse educaționale necesare pentru păstrarea și predarea limbii rromani	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezente, dar insuficiente	unele obiective, dar nu sunt relevante
Lipsa de memorializare a istoriei romilor prin înființarea de monumente, activități comemorative și instituționalizarea datelor relevante pentru istoria romilor	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire	adecvate, dar cu posibilități de îmbunătățire
Alte aspecte specifice fiecărei țări care nu sunt enumerate mai sus (vă rugăm să completați tabelul cu rânduri noi)				

